

49
86075
1933
A. Uspenskiy to
J. STRASGEJM

LBĐĐAN KŇIGA

I vo

MOSKVA

UČPEDGIZ

1933

Добрыйми друзьями -
работниками окружного музея,
за сохранение книги,
которая дорого мне,
как память далёких лет
моей юности.

Ю. Штирасевич

Декабрь 1987 года
г. Кудомликар.

J. STRASGEJM

LBĐĐAN KNİGA

I vo

UÇPEDGİZ
MOSKVA 1933

Ответ. редактор *Лихачев М. Р.* Технич. редактор *Рожин Вл.* Учгиз № 4511.
Уполн. Главлита Б-26333. Зак. № 1462. Тираж 4500 экз. П. л. 7¹/₂. Бумага 62×93 см.
63232 тип. знака на 1 бум. ли т. Бумажных листов 17875

17-я фабр. вац. книги ОГИЗ'а РСФСР преста «Полиграфкинига»
Москва, Шлюзовая наб., д. № 10.

1. SKOLAƏ.

ASBY. Kolhoznikkez sajmisə, munəny üzə.
Çeľad kotərtəny skolaə.

Bədənəslən şivjanəy sunkaez. Setən nylən
knigaez, tetraddez da kolodka.

ASBYLYS kəzəy, miça.

Rad şələmən kotərtəny skolaə çeľad.

Sojuz pašta skolaez.

SSSR-yn oləny una bədkod oşir. I bəy oşir
vaytə aslas kəy vylən.

Sovetskəy vlaş bəy oşirlə şetis
skolaez, kətən velətəny as kəy vylən.

Skolaəny velətəny zonkaez i pəv-
kaez.

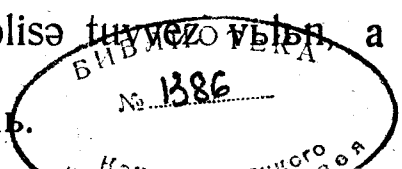
Çeľad velətəny bəy kəy vylən, po
velətəny ətiktor: nylə kolə unazək tədnə, medvə
otsavnə ызьt strojkaəny da med kuznə pessəny
vraggezket.

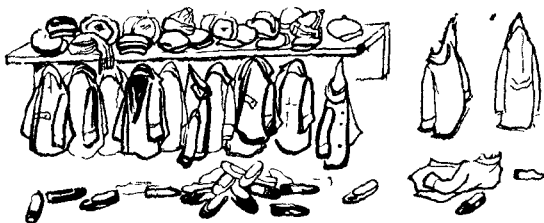
Çəvtçaninən.

Pałtoez da zapkaez vəlisə tuvəzo vylən, a
mukədy i zozəny.

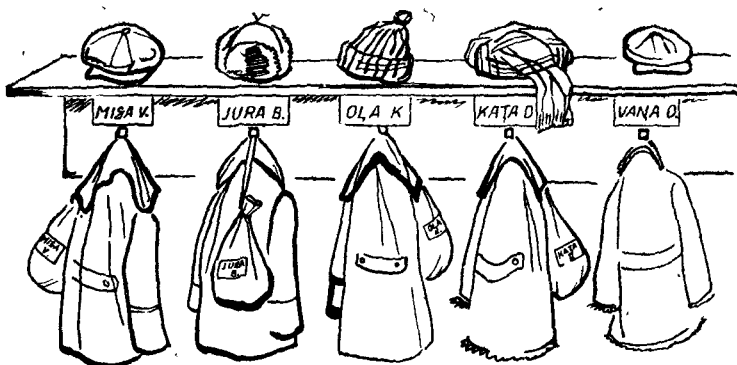
Kotərtisə çeľad paštaəny.

— Кътѣн паѣ, кътѣн сарка?
Нѣрјаѣнѣ, коссѣнѣ вѣд мортѣс ассиѣ.

Сѣвѣрнѣн ѣлад вѣстисѣ познѣч, гѣмага, карандас да керисѣ то къз:

Мыѣ ез лок Нѣна.

Ѣил! Ѣил! Ѣил! — звонок.

Vera сѣрѣта локтѣстис список дѣнѣ. Кѣас сѣлѣн гѣрд карандас.

— Аѣимов Ѣѣна татѣн?

— Татѣн!

— Вѣвкова Ваѣа?

— Ем, ем! Татѣн!

Ѣѣрѣѣн-вѣрѣѣн кълѣнѣ ѣладлѣн гѣлоссеѣ.

— Турѣсѣн Миса?

— Ем! — гѣорѣтис ѣѣд јѣра зонѣчка да аѣѣс ѣѣрѣмтѣс. Вѣра сѣја рѣѣѣѣтѣ скѣласѣ, вѣд лѣн

loktä. Šo-ŋi kʲeəmkə viŋtor tədan skolaŋn,
vur-ed velətčəŋn!

— Jakovleva?

Minuta kezə klasʲs čəvmis.

Čeład vizətəŋn ətaməd vʲlə. Azzəŋn, Jakov-
leva Nina mestʲn nekʲin oz pukav.

— Abu-taj sija!

— Kin tijan kolasiš tədə, mʲla sija ez lok?—
jualis velətiš Zinaida Alekšejevna.

— Bavaʲs sija oz lez. Šuə, talun — praznik.

— Zinaida Alekšejevna, a mijə talun keram
kollekcija. Ninaʲslə kolis vajŋn kʲz lišsez. Mʲj-
nə əŋi, kʲz keram?

— Kʲeəm-nə talun praznik?.. Talun uzalan
lun,—gorətčis Pjodor.

— Bavaʲslən naŋtə kʲeəmkə praznik. No
pondas-kə praznuijtnʲ bavaʲsliš praznikkezsə,
dak sek i kolčtas mədik vo kezə eta-zə grup-
paŋn,—sodtis Vašu.

— Čeład sotčisŋn pondam aslaŋnʲm sotči-
šan lunnezə. A əŋi, uz verdə!

Klasʲn lois sʲ ne təv. Pondətčisə uzavŋn.

Ez vəv paš.

Vaša Zubova kuim lun-ŋi ez vəv skolaŋn.
Čeład tədīsə, mʲla sija ez lovʲ. Vaša — ne kol-
hozʲn. Aj sʲlən olə uməla. Vašalən da sʲ Peša
vonlən vəli toko ətik paš. A ətəŋn kəzʲt. Vač-
kisə morozzez. Medvərja lunas Vaša loktəm
vəli zipunokən da kʲnmaləm.

Əŋi kujlə olpaš vʲlʲn — sogalə.

Соврапно вьльн тәдисә, мьјшаң i Кола ez lovль skolaә. Сьлән нем кәмавнь. Сoвpaннo vištalis,— kornь kolxozliš otsәt, medвь nijә paštәtnь.

Kolxoz ньлиш кьвzis. Асьнас-зә шәлpoиш пә-
bis pašokkez da pimiokkez.

Vaļa da Peťa loisә paškәmәn. Koļa — kәm-
kәtәn.

Вьд lun nija pondisә lovльнь skolaә.

**Pondam pessьнь progullezkәt. Pondam
sotčişнь aslanьm sotčişan lunә.**

Karandas.

Pondisә çelađ risujtnь. Maңalән avuәš вьд-
kod rәma karandassez, a Loңalән nija emәš.

— Vaj меньm, Loңa, zeļonәj karandas.

— Og šet.

Kazalisә etә çelađ da pondisә Maңalә šetнь
aššinьs karandassezньsә.

— Na, Maңa, voš,— suә Rina.

— To tenьt, menam em zeļonәj, voš,—
karandasәn kisә nuzәtis Gaļa.

— Кьәәтә tenьt okota, seeәтә i voš,—
gorәtçis Peťa.

Gәrdәtis Loңa, kьskis zeļonәj karandassә,
loktis Maңaьs дьнә da şujьstis сьлә kias ka-
randassә.

Кыз Миса ыкәтис парта.

Јүвдис Миса карандас да парта вьлас гизис: Миса.

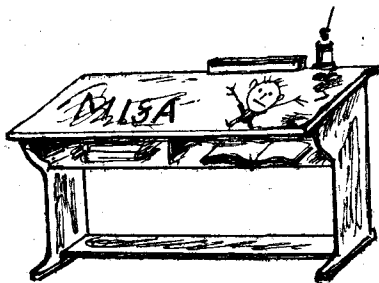
— Вура јүвди! — горәтчис Миса.

Локтисә веләтчынь чәлад мәдик шменәйс.

Рукалә Кола парта сажьн, аззә — гизәт кьв: Миса. Вундалис етә кьвсә, пуртән.

Ҷоза парта вьлас Миса кьв вокә гизисә есә да и рисуйтисә.

Сиз партасә и ыкәтисә.

**Beregит вьдтосә гортат и школаьн.
En vundav partaez.**

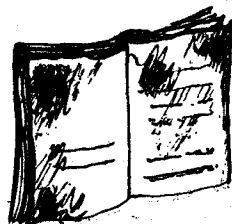
Orsam vәгьн мишәт кiezтә.

Ҷәлад орсисә маҶән и кiez loisә то кьеәмәш:

Малытисә кинаьнь сизәт куза и сизәт-ньс lois етеәт:

Сеәт кiezән воштисә кнigәез да Ҷетраддез и то нija кьеәмәш.

Peremenaən.

Kotraşəñb, taekaşəñb çelad. Sano da Vana kajisə ətaməd vylə, İukaşisə kyməssezən. Çbrişəş-ed svavvez kajisə. Şinvaeznəb kəknannəslən petisə.

— Çelad! — gorətiş Grisa pioner, — pondam vəvavnə da kotraşəñb organızo vannəja, vbdəñnəñm ətləñn.

To őrsan. Suşə sija: „Vbdəñnəb — ətik ponda, a ətikəb — vbdəñnəb ponda“.

Medozzaəb ətik çepiş kutə medvə rjasə mədik çepiş. Kədə kutasə, sija vuzə kutişsez çepə.

Orsnə dugdəñb, kər kədə-kə çepəñ koləsə 2—3 mort (kəz, baitasə orsnə pondəttəz).

Ed vunətə:

Oras-kə çep, sek orsnə suvtçəñb, med jitsəñb, kutçişəñb vilış.

Viştalə, kəəñm esə kollektivnəj orsannez ti tədat. Orsə nijən orsanneznas peremenaə.

Oktabrjata otsaləñb velətçəñm.

Oktabrjatalən svor. Əkşisə çelad-oktabrjata vbd gruppaiş. Loktiş i vozatəj. Vozatəjəb pioner őrjadış — komsomoleç Boris — pukşis nəvna

бокә. Ҙакаҗисә сь вердә октябрјата, кьвзәнһ, мьј вишташә. Вьдәнһньс чәлисә. Пондәтчис вешәда.

Ҙува да Зина керәнһ доклад асланһс из јьлиш:

— Миянлә колә виштavnһ, кьз веләтчәнһ да узаләнһ миян чәлад, кьз ловләнһ skolaә, kin колтчә вәгә, kinәс колә вошһнһ вукшир вьлә,— siz suis Ҙува.

— Ми узалам ударно. Вәгә колтчисә Masa да Гају. Nijә воштимә вукшир вьлә. Миянлә otsalis pionер Костьрјов Штепан.

Зина содтис:

— Уз уроккез вьһн миян ez тьгмьвлә позниңчез. Nijә vajim гортис. Ми вүра мьршам, мед чәлад бурзька веләтчисә.

— Molodeңчез! — suis vozatәј,— ti loat бур lenиңчезән.

Октябрјата — медозьн веләтчәмьн i изьн.

Октябрјата — уңићик безвозһиккез.

Миян sotчисан lunһс kakraz ләшалис розос-vo асьн kezә. Октябрјата керисә sobранһо, a сьвәгьн әсәтисә ьзьт plakat:

Чәлад! Асьн вьдәнһньм pondam веләт-чьнһ. Мьтчалам, мьј ми popovskәј праз-никкеzsә og празнујтә.

Вьдәнһньт, кьз әтик,— skolaә!

İ вь, вьдәһһьс вьләтçиçсез ета һунә локтисә
сколаә.

Гоҗова Таһалән виçиç јурьс, һо і сја абу
коҗтçәм гортас,— локтәм сколаә.

Мьја октәврјата һорос вьланьс һовјәнһ вит
реҗәса зведдакод знаçоккез?

Вьд зведдаок вит реҗәса. Ета мьтçалә, мьј
октәврјаталән вьд торьн шветас емәш јорттез.
Киннез-һә ена јорттезһьс?

**Октәврјата—вьд һи рашта узалиш
çәладлән јорттез.**

Коҗа ударһик.

Коҗа—һионер. Сколаьһ сја ударһик.

— Коҗа, мьја тенә суәнһ ударһикән?—
јуалис әтрьг сьһиç вьләтçиç Маһа.

— То мѣла ме ударник,—сuis Коѣа.— Вѣд
лун локта школаѣ. Ог кер ѣтик прогул. Асѣвнас
ог ѣормѣтѣь локнѣ школаѣ. Вура велѣтѣа. Кѣвза
велѣтѣссѣ. Ог вѣвав.

Мижѣ ударниккез отсалам мѣдик велѣтѣѣссѣзлѣ
велѣтѣѣмѣн, рѣртѣм нѣжѣ ударнѣј бригадаѣзѣ.

— А менѣ гизасѣ ударнѣј бригадаѣ?—јуаѣѣ
ѣо Маѣа.

— Мѣла оз гизѣ. Вура велѣтѣь, ен кер про-
гullez. Тѣрт задѣнѣоѣз,—сек и тенѣ гизасѣ
ударнѣј бригадаѣ.

Виѣталѣ: Емѣѣ-ја тѣјѣн школаѣн ударнѣј бригадаѣзѣ? Кѣз
нѣја узалѣнѣ? Кѣѣѣм нѣлѣн догovoр? Кѣз сѣјѣ тѣртѣнѣ?

Школаѣн раѣио.

Раѣио кѣлѣ
Бѣнѣѣа-ѣлѣ.
Раѣио ѣѣзѣ гѣгѣр:
карреѣѣѣѣ-карѣ,
виѣ Кудѣмкарѣ,
ѣѣлѣ завод, ѣѣлѣ вѣр.

ѣѣлѣд von кѣвзѣ
вѣд ѣѣланкѣвсѣ...
Школаѣн раѣио ем.
Сѣѣѣѣн вѣнѣѣлѣ,
ѣоѣѣѣк велѣлѣ,
ѣѣлѣдлѣн југмѣ јур вем.

Ivu-ѣteпko,

Кыз олө Үй.

КОКНИТ-ЈА ВЕТЛЫНЬ ҮЙ ДЫНӘ?

Үй дынә ветлынь тижанлә вәли-вь кокнит. Муннь сь дынә колә паракод вьльн. Паракод pondas муннь дыг i дыг. Сija, вузас ңоҗ сариз (morjo), сьвәршаң локтас ьзът gorod дынә.

'Ема да васәк ета gorodьс. Тәльс setçin некәр оз овль. Ъд vo setçin вәррез vezәш. Puez вьльн korrez паşkьтәш да кузәш.

Паşkьт уліцаезәттис котрашәнь avtomobillez. То етеәм ема да васәк gorodьн i олә уçә-тик Үй.

— А-а-а! — суат тижә. — Мижә казалимә: Үй ачьс ема. Наңтә сija олә то ета чоçком керкуьн, кәда sulalә sulgalanaш. Podi сija i локтис setçin avtomobil вьльн?

ЕМА-ЈА ҮЙ?

Абу, тижә ед, тәдә. Абу Үйлән некьеәм керку да avtomobil. Абу сьлән ңем. То-тај сija ачьс. Ъдәс сьлән естән.

Тижан емәш vessannez, jәrnәssez. А Үйлән сija абу да некәр ез i вәв.

КЫТӘН-НӘ УЗЛӘ ҮЙ?

Кьтән ләшала: пу увтьн, jassik увтьн. Әтрьр рьгис сija avtomobilә, кәда sulalis чоçком керку дыньн.

No узьснь setçin сija ез jestь.

Loktis ьзът, вьна, чоçком mort nagajka-ән да vizәtьstis avtomobilә.

Kazalis setçiniş Tıvsə, kьskis sija da vura çuzjis koknas.

КЪЗ ŞOJƏ TİB?

Ətrьr eta gorod dьnə loktis ьzьt parakod. Kinkə supkis parakod vьliş kolçəm şojan torrez.

Von kinkə supьta uььstis şojan torrez dьnə da sek-zə pondis şojnь, setçin-zə, vaas.

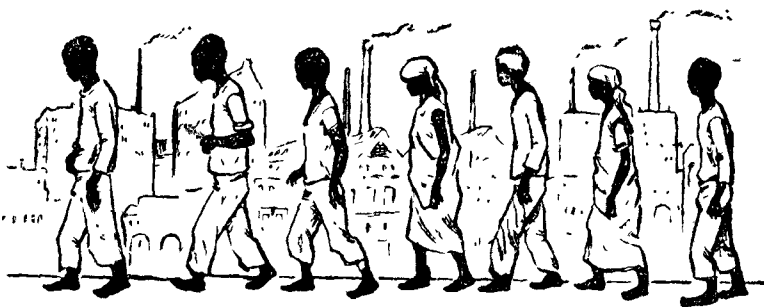
Kin sija? Sija Tıv. Siz sija şojlə, kər gorod dьnə loktə parakod. A kər parakod avu, sek Tıv nem oz şoj, sьlə şojansə voşnь nemən.

МЫЛА-НƏ SIZ?..

— Мыла-нə siz? — suat tijə. — Вьдлаьн bogatstvo, a Tıv seeəm gov. Мыла?

A to мыла.

Вьдəs bogatstvo setçin, кьтən olə Tıv, voştisə as kijə anglijskəj bogatço. Pissallezən, pus-

kaezən loktisə nija setçin, кьтən olə Tıv. Voştisə as kijə saddez, ьbbez, vərrez, juez (rekaez) — вьдəs, вьдəs! A oçirsə, kəda ozyьk olis setçin, nija pondisə uzətnь as vьlanьs.

Tijə dumajtat, əni setçin Tıv ətnas seeəm gov da uməlik?

Bəra-zə tijə ed tədə. Vizətə vblışzbn risu-
noksə:

Ena uzalışsez loktənb fabrikaiş. Nija luntır
uzalisə kapitalissez vblə.

Etaz uzalənb ne toko nija.

Etaz uzalənb i kressšana. Nija luntır gərənb
ьввез bogatıolə.

Etaz peşşənb uzalışsez i pristañnezbn. Nija
bogatto ponda luntır kajətlənb berša təvar pa-
rakod vblə.

SİZ-JA MƏDƏ OVNŦ TİB, KƏZ OLƏ PİR?

Nevazbn Rami, kəda uzalə parakod vblbn,
viştalis Tıblə:

— Te Tıv uçətik, vot ьzda. Uşas-kə votıs
uııç vblə—kin sijə kazalas?

— Nəkin oz kazav!—panıt gorətçis Tıv.

— Kotərt sek, votmoz, fabrika dьnə da la-
kət to etə ştena vblə.

I Rami şetis Tıblə ьzbt vumaga lış. Lisbok
vblbn una mьjkə vəli kbrlaləm şədən.

Aşbnas sь mestəbn, kbtçə lakətis Tıv vu-
maga lışsə, əksəmaş una uzalışsez. Aman nıma
uzalış vizətis lışbök vblə da jona gorətis:

— Mijə olam ьbgjən! Tırmas siz ovnŦ!
Vasətam bogatıosə!

I ьbdənnbş gorətisə:

— Tırmas şerpitnb! Vasətam kapitalissezsə!

Nedır mьjis, peləs sajsis kotərtəmən petisə
nagannezən, burzujjezlən medaləm morttez.

Beddezən nija ətmədərə vasətisə əksəm
otırsə.

A ЪЗЫт Amanəs, kəda Ъddis Ъsvok vьliş, şujьstisə avtomobilə da kьskisə kьtçəkə şəranьs.

Ъnəs Tiv viştalis Ramilə:

— Eta-ed tenat kьrlaləmməz viştalisə Amanlə, — tьrmə-pə mijanlə siz ovnь?

Rami zəgnitis jurnas.

— Rami! — gorən viştalis Tiv. — velət menə kernь seəəm-zə kьrlaləmməzsə.

Me ponda Ъknь nişə vьd oşə. Aş nişə vьdənlə gorətənlə:

— Tьrmas siz ovnь! Vasətam bogat̄tosə!

* *
*

Siz olə Tiv.

Siz olənlə una mişlon çeləd da Ъzttəz kapitalisəz kipod uvtьn.

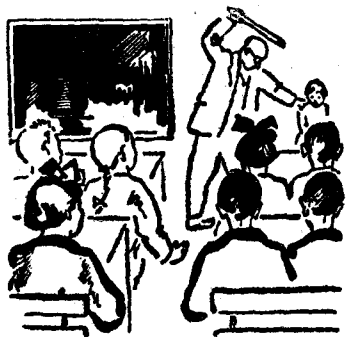
Med otsavnь peşьnlə nьlə bogat̄tokət, organizujtə „MOPR“ jəcəjka.

Çeľad peşşənb.

(Lьddə velətiş).

Gans velətçə skolaьn əvedəz, a sьvərgьn, veşkyta skolaşan, kotərtə gazetaezla. Sija vuzalə gazetaez. Gans kotraşə uļiçaez kuza da şor rьtəz vuzalə gazetaez. Bura mьzə Gans. Aјьs sьlən uezəm. Ganslə əni kolə sedьnь nаңsə.

Talun Ganslə əddən uməl. Oz sija mьjkə vermь. Siz i lančə urok vьlьn. On-ryr-ni kьlə velətişliş vaitəmsə. Mьjənkə zьvьta sьlə vaçkisə juras. Sija surьta çetçəvtə mesta vьliş.

— Zьrgьn uezьn oz poz!—
ləgən gorətiş velətiş.

— Mun doska dьnə da
resьt radaçasə.

No Gans nem oz pişь kernь. Sija ez i kьv, kьeəm zadaça şetisə.

— Te on təd mьj giznь?— gorətlə velətiş. — Suvt pizəs vьlə... I vəra sija zьvьta vartlə Gansəs.

— Sija sogalə... — poləmənməz gorətçis Karl, Ganslən jort,— sija oz poz vartlьnь gospodin Ləman.

Velətiş çukьrtьstis ləg şinnezsə, kьskis parta saiş Karlsə da kļopkis razməd peļvokas, çuzəmas.

Karlən pьrşis çepəşis vir.

Zьrgьn levtişis zьk.

Kinkə pondis sutnavnъ „Internacional“.
Eta — Villi.

— Beda velətiş! Mi og lezə aşnıməs vart-
lınъ! — gorətlə Villi.

Çelad gorətlənlə vьdənnъs:

— Beda velətişsezşə vasətam!

Gansəs, Karləs da Villiəs kolisə əbedtəg.
Karl guşənik gorzə.

— Me seşşə og pondь lovlınъ skolə. Me
pьşşə!

— Pьşşьnlə oz kov, a kolə peşşьnlə, — suə
Villi. Sija kormanşis kьskə gərd galstuk. Eta —
pionerlən galstuk. Pionerrez ətlənlə kommu-
nissezkət peşşənlə vil oləm ponda. Sija korə,
med Gans da Karl gizşisə pionerrezə.

Мыла ета виştъs суşə „Çelad peşşənlə“?

Şemja tujə.

Turemnəj kameraьnlə vozduxьs şəkьt, kəzьt
da ul.

Uçitik Stojak ojjeznas drəzitə kəzьtşən. Sьlən
ajьs vəli kommunist, vijisə sijə volgarskəj straz-
nikkez obьsk dьrni. Stojak mədis dorjьnlə ajşə
da strazniklə sətis jur kuzas vedən. Eta ponda
Stojaksə pukşətişə tьrmaə.

Stojak uməltçis, keldətiş. Sija ədva veflətə.
Vo zьn-ni sija pukalə tьrmaьnlə. Pukaləm vərgьnlə
Stojakəs lezişə tьrmaış. Pukalikas sьlən kuləm
mamьs. Uçitik Stojaklə munnlə nekьtçə.

SSSR-ын Moskva дьһын ошtisә ызыт чәлад керку. Сьһн una jugьт да сәстәм зьг. Eta керкуыс MOPR-лән. Estән ыдмәнъ революционерезлән чәлад. Estән nija i velәтчәнъ. Estән әни olә da velәтчә uçitik Stojak.

**MOPR otsalә ньлә, кәдна пукаләнъ
түрмаезьн.**

MOPR otsalә i нь чәладлә.

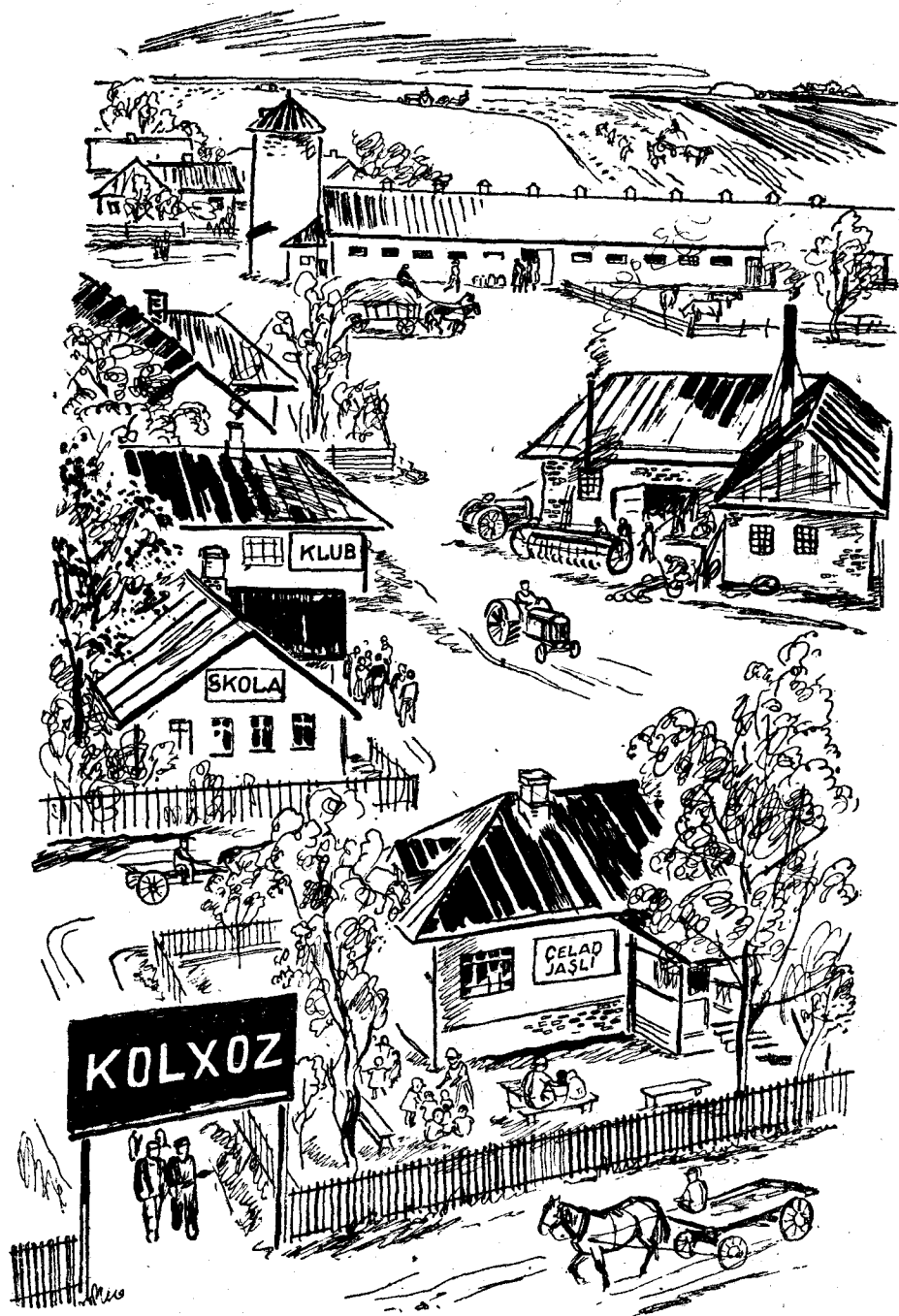
2. K O L X O Z .

Mijan kolhoz.

I кывvez viләш,
кыз чуркаә mossез,
рыгәнъ jurә,
jugdәтәнъ vem.
Posad, derevna
кыш te әни kossan?
Әни kolhoz,
kommuna toko em.

Әтлаәsisә.

Mijan kolhoz uzalә мәдик vo-ни.
Әушә sija „Invasaj“.
Әни m jan kolhozьн авуәш torja муоккез.
Әтик meza ави.
Ыдәс му lois әтласа.
Ыв ыһын uzalәнъ masinaez—traktor da
кәзан masinaez.

Podā karta mījanъ ъзъt, s̄st̄m, jūgъt. T̄v-
nas m̄ssezl̄ s̄onъt.

Toko v̄vvez mījanъ kolhozъn̄ š̄oša unazъk.
V̄vvezъ v̄d̄s v̄ur̄š.

Къз ајә п̄рисъ kolhoz̄.

Unaъ zъk v̄li, k̄r̄ p̄rvuiš pondis̄a vaitn̄
kolhozъ organizujt̄m j̄liš.

— N̄k̄r̄ ogъ p̄r̄ kolhoz̄! — vaitlisъ aj̄. —
Set̄cin̄ lad̄ on adzъ. M̄j v̄ur̄s̄ ātlasa uziš.

Siz v̄li m̄jmuša tul̄s̄ez. Adz̄ylisъ aj̄, къз
kolhozъn̄ masinaez uzał̄n̄. Kazalisъ k̄ēm̄ set-
cin̄ v̄ur̄ urozaj̄ ovl̄. Pondis̄a kreššana kolhoz̄
p̄rn̄ i menam aj̄ giz̄sis kolhoz̄.

Къз organizujt̄cisъ kolhoz̄.

K̄kd̄as kuim kreššansk̄ej̄ k̄z̄ajst̄vo Kekur
derev̄naiš p̄ris̄a kolhoz̄. Bura p̄r̄vo muk̄d̄s
p̄k̄sis̄a:

— N̄em oz sogm̄, veš toko v̄d̄ avut̄ms̄a
l̄š̄etat. — Medvurā čiz̄jalis̄a-vid̄čis̄a in̄kaez̄:

— Ogъ p̄r̄a, ogъ p̄r̄a!.. Ed̄a i giz̄a mījan̄s.
Giz̄sas̄a-k̄a zen̄ikkez̄n̄m, mi nij̄a mat̄a og lez̄a
kerku-d̄n̄!..

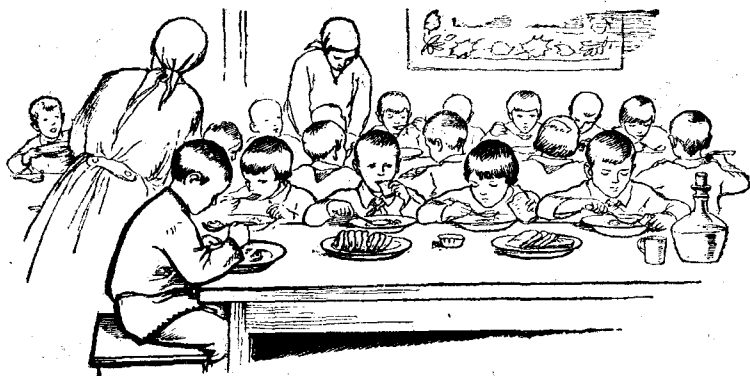
A kulakkez da podkulač̄nikkez l̄eg š̄er̄m̄n̄
viz̄āt̄sl̄n̄ da къз j̄la jem̄n v̄ek̄n̄ k̄v-
vez̄n̄:

— Komun̄ija m̄d̄n̄ kern̄... V̄d̄s-p̄
loas̄ ātlasa... In̄kaez̄s̄ m̄d̄n̄-p̄ ātuvn̄-i...

Una vәlisә padmәtiş mьrrez, no kolhoz-
nikkez ez povzә. Եәktisә merajtնь asьnьs mi.
Pondisә uzavnь.

Medozza voas-zә agranom velәtәm şәrti
kolhoznikkez vuzisә mnogopollо vьlә. Kәzisә
kļever. Kutisә sodьnьь poda. Kollektivnәj kә-
zajstvo supьta pondis levnь.

Tavo tulьsnas tьras ող vo, կьз organizujt-
cis kolhoz. Kекурсалән vura vezşә olan. Vajisә

kәzan masinaez, pluggez. bekәnь, vundәnь i
vartәnь masinaәn. Jeeazьk pondis uzas munnь
mort vьn.

Kazalişә etә inkaez, dugdisә vidçьnь. Sov-
raņņo vььn vaitәnь:—Eg-taj mijә etә ozьk
dumajtә. Unaәn-taj vurьk da koknitzьk kol-
xozas uzavnь.

Mәjmu tәvnas vьdәs negramotnәj kolhoz-
nikkez vetlisә velәtçьnь iьkpunkttez, vьlә. Pon-
disә kutçisnь kniga verdә.

Mәjmu gozumnas oştisә çelad jaşli. On-ni
pov kaga ponda.

Kekursalən olan kolxozьn una-ņi vezşis. Nemən əni niyə on vermь jansətнь, razнь kolxozsə. Əni nija ətik şemja, ətik ньлən дума, ətik уз.

Viştalə:

1. Мьла kreşşana polisə рьнь kolxozə?
2. Kін padmətlis kolxoz organizujtəmsə?
3. Кьз uzalə tijan kolxoz?

Janьn aļi ətlaən.

Petis tavo Ignat Gərd armijaiş. Loktis gortas, a aļs sьlə i poraşə: vəv-pə avu. Şəkt lois ovнь, tavo əstatki vəv kulis.

— Vəvtəmməzlə traktor otsalas,— suis Ignat.

— A kьş şəm torьs, zonu, traktorsə voşнь?

— Vəvtəmməzəs ətlaətam, voştam traktor. Vezтнь pondam ңe drug, ңevnaən. Şeļsovet mijanlə otsalas.

— Mijan muokkez vьлн traktorьslə i kernь ңem. Sьlə i bergəтснь ңekьтən,— suə vəra aļs.

— Sek mijan torja muokkez ozə-ņi loə. Bьdəs mi ətlaətam. Ətik meza oz lo.

— A kəznь kьз?— Şo juaşə aļs.

— I kəznь ətlaən pondam. I vundьнь. I vartнь. Loas mijan kolxoz.

Kolxozьn uzaləнь brigadaezən.

Kolxozьn ңe vьdənnьs kerəнь ətik uz. Кьз skolaьn veləтçişşez jansəтçəнь brigadaezə, siz-zə i kolxozнikkez.

Kolhozьn ətik brigada poda dozirajtə, vətə sijə, verdə.

Mədik brigada məssez çilkətə.

Em traktorist brigada. Masinaez voçan brigada. Da una esə eməş mədik brigadaez.

Eməş i seeəm brigadaez: şetasə nylə ьв, masinaez, kəzьs i nija uzaləny. Kəzьn nylə kolə vьdəs ңe şorməmən da vura.

Къеəм brigadaez eməş tijan kolhozьn?

Къеəм уз nija kerəny?

Тəдə, кьтən uzaləny řijan aj-mammez?

Gizə seeəm spisok:

Къьлп.	Pamillo da řim.	Кьтən uzalə.	Мьj kerə.
1	Klimov P.	„Invasaj“ kolhozьn.	Traktoristən.
2	Kudьmova I.	„Invasaj“ kolhozьn.	Məssez dьnyьn.
3	Zubov F.	„Invasaj“ kolhozьn.	Kuzneçayьn.

Vər zaptan.

Рьrisə kolhozьnəj brigadaez vərə, juskişə vəvvez, kutçişisə uz verdə.

— Noko, Şerga, pondət-nə brigadanat, — suis Kuz Makar, — koknit-ed tijan kinьt, mьtçalə tujsə.

Pondətçam, pondətçam! — Şьbaşis paьnyt Şerga.

— Noko, jorttez, i mi kutçısam uz verdə,— gorətçis Makar.

Pızнь pondis uz, ғыmalə vər. Sorlaşisə gossez, çer sьez, pila sьez...

Poputnəja, surьta munə uz. Ətikkez vrigadaiş keraşəнь, uvvezsə sujğəнь, voləнь kaç, mədikkez gotovəj kersə kьskaləнь vuntə.

Uzalə kollektiv mьztəg. Una sьlən vьn. Ozaşəmən pərətəнь kolhoznikkez pu vərşan pu. Kazavtəg munə ətlasa uz, koknita sija şetçə,—kər una vьn, ətlasa vьn.

Goralə vər. Govk paşkalə ətmədərə. Kazətəнь, ғыmətəнь, pərəнь puez, çizətəнь pilaez. Kьləнь gora gossez—çapkaşəнь kьvvezən kolhoznikkez.

Miçaa sotçəнь nьlən vira gərd çuzəmmez. Koknita munə uz.

Рыт kezas grandoғын levisə vьлн ker bunttez.
Kər pomaşis lunşa uz da kolhoznikkez əkşisə
ətləə,— pondisə lьddьн keraləmsə.

— Jorttez— gorətçis lьddəm vərşan Kuz
Makar,— mijə lunşa normaşa keralam unazьka.
Munamə əni varakə, keram ətlasa sobranço da
koram mədik kolhozzezsə socvermaşəm vьlə.
Кьз tijə dumajtat, jorttez?

— Munam, munam!

— Mьtçalam nьlə udarnəj uz!

— Udarnəj uzən da socvermaşəmən çozzь-
ka loktam socializmə.

Udarnikkez — vəгьн.

Petis brigada udarnəj,

Zьk levis, goralə vər...

Çer nьrьs ru şələm garjə.

Lьm busьs — çoçkom kьmər.,

Pəгəнь kazgəməн puez,

Кьзи çarla uvtьн sər.

Vьna udarniklən kiьs.

Ker ovoz kьssə, кьз çər.

Zurtə kəs lьm poloz uvtьн...

Pizə brigadalən uz.

Plotbisso tьrə ker buntən.

Vər tujьs volkьt da juz.

M. Lixaçov.

Şetam kulakkezlə çorьt zadənçoez.

Kulak mijan vrag. Kulakьs veksə ez üzav,
sija prokod juis uzalişsezliş vir. Əni sija vaz-
moz-zə vь oz üzav, şo-vь ьslaşə jəz şivi vьлн.

Təvnas bədəs uzalış kresşana, kolxoznikkez kerənp udarnəj brigadaez, gizənp socvermaşəm dogovorrez da munənp vərə tırtnp vər zaptan plannez.

A kulakb əddən oz radejt socializm stroitəm da pjañiletka tırtəm. Sija nbn adzə aslb mogila.

Sijən kulakb oz mun vərə. Medvb ne munp, kulak vuzalə aşşis vəvvezsə.

No i sijən vər zaptan uvtiş kulak oz mez-dətçb. Mijə tədam kulakkezliş lok usə.

**Şetam kulakkezlə çorbt zadanoez!
İndam kulakkezə vərə uzavnp!**

Vestam nişə socializmə petan tuj vbiş, med ez sulalə nija padmətan mbrən.

Къз Vlas plan vblə ləgalis.

(Ləddə velətiş)

I.

— Medvb me kolxozə pıri? Da nekər og pıri! — gorətiş Vlas ded. Gortbn me açm kəzain. Kər kolə, sek i peta uzavnp.

— No suşeddez ez kvzə Vlasliş. Una pıri-sə kolxozə. Vlaslən von Ştepan, sblən soj Natał, — vbdənnb kolxozbn. Nekin ez kolçb ətka olişən. Kulakkez mədisə pırn kolxozə da nişə ez lezə.

Uməla tavo sogmis nan Vlas dedlən. A turunb vəli esə uməlzbk.

Еьгјән Vlas olis тәвсә, а туььснас рьрис колхозә.

II.

— Vlas, lok talun sobranno vьlә, rьtnas skolaьn loas, plan-jьliш pondasә vaitнь,—viштalisә Vlaslә velәtчищез.

— Рьг тижә plannezән vәditчат. Oззьк тај plannezтәг olimә. А әни әтик lun plantәг ovнь оз vermә.

III.

Әкшис sobranно,—loktis i Vlas dәd. Predшedatәl pondәtis:

— Mijan kolхозlә кькишән unазьк kolә vizнь poda. Umәләш mijan vizzez. Oz тьгмь турун. Kolә nijә pinavnь, nazmitнь da кәзнь бур турунnez. Noko vaitә, кьз етә керамә.

— Те кьтчә, Vlas?

— Una vaitat,—lәgән suis Vlas.—Viz vььн esә ьм, а тижанлә viштav, кьз да мьј pondan узavnь. Loktas vot kad, sek i vizәtam, мьј kernь.

Вьдәnnьс шerәmtчisә.

— Siz-tu, jort, verdasseztәг koшчamә.

Lәgәшis Vlas da munis.

Kolхозnikkez jansәtчisә vrigadaez vьlә. Vlas шuris Paxom vrigadaә.

IV.

Oз asьvnas kolхозnikkez munisә узavnь.

— Мьј esә on чetчь!?—sajmәтә Vlassә ицьс.

— En vərət, jesta esə.

— Къеəм-нə te kolxoznik?—suis vəra inьs.

Дыг esə uzis Vlas. Seşsa çetçis da kajis ьв ьлə.

Vazьn-ni gəris Paxomlən brigada.

— Vizətə, jorttez, Vlas kajə. Olan-ьлан, Vlas! Кътəн-нə te talun дыг? Şogalan-jamьjja?

— A kin tijanəs eta oza termətə çetçьnь?

Колхозьн-ed ne zavodьн, medвь ьддənlə drug gudok şərti petьн,—suis Vlas.

— Мьла şorən loktin?—Çorьta jualis brigadir Paxom.

— Аşьньм кəзainnez.. Кəр kolə, sek i peta,— ньг uvtas ьовгис Vlasьs.

— Noko, vizət tatçə.—Paxom мьтçalis Vlaslə ьв ьлə.—Adzan?

— Adza... Gərit..

— Gərim?.. A мьj-вь mijan vəli, кьз ьв mijə tekət drug loktimə uzavьн? Vezərt te, as pondaşinьм uzalamə. Og vermə plan тыrtьн— ььгjən pondam pukavьн.

Şь ez şet Vlas. A şьvərşan viştalis:

— No ladno, vezərti... Viştav, кьтçə kolə suvtьн... Şoraşi ətrьriş... Seşsa, jorttez, og pondь siz kernь.

I Vlas vura kutçişis uz verdə.

Tədə, em-ja tijan kolxozьn plan?

Kəр sijə gizisə?

**Бѣдѣс колхозниккез узалѣнь ѣтласа
план шѣрти.**

Кѣз колхозьн јансѣтѣнь урозј.

— Кѣтѣ, Ѧрин, котѣртан? Узавнѣ-ја-мѣјја термашан?

— Кѣтѣн-ни менѣм узавнѣ... Совранѣо вѣлѣ котѣрта. Вайтѣнь, сетѣин-рѣ урозј јансѣтнѣ пондасѣ.

Котѣрѣн рѣрис Ѧрин совранѣо вѣлѣ. Вѣдѣннѣс шѣрѣмтѣисѣ, пондисѣ сумитнѣ.

— Ѧлѣ,— suis предѣсѣдѣтел. — Вѣѣмѣика колѣ вайтнѣ!

— Нем сетѣн вайтнѣ, јансѣт ѣансѣ шѣјшѣз шѣрти, да и вѣдѣс. Вѣдѣннѣм-ед ѣткоѣѣс,— suis Іван.

— Јорттез! Урозј јансѣтѣ ѣе сиз. Кин уназѣк да вуразѣк узалис, сѣлѣ уназѣк и шѣтѣ. Воштам Ѧринѣс. Сѣја рѣр Кудѣмкарѣ котрашис, јѣв да колтѣтез вузавлѣ, а колхозьн ез узав. А кѣз кѣлис урозј јансѣтѣм јѣлис, дак котѣрѣн локтисѣ!

А воштам Кузмаѣс. Вурѣ мортѣс узалѣ. Луннас кѣк морт понда керас.

Ѧни ашнѣт думјѣтѣ,— роѣѣ-ја ѣтмѣндаѣн вѣдѣѣнлѣ јансѣтнѣ. Сек-ед ѣекин узавнѣ оз пондѣ-А Іванлис тѣјѣ ед кѣвѣзѣ, сѣја кулаккез-дор кѣстѣ.

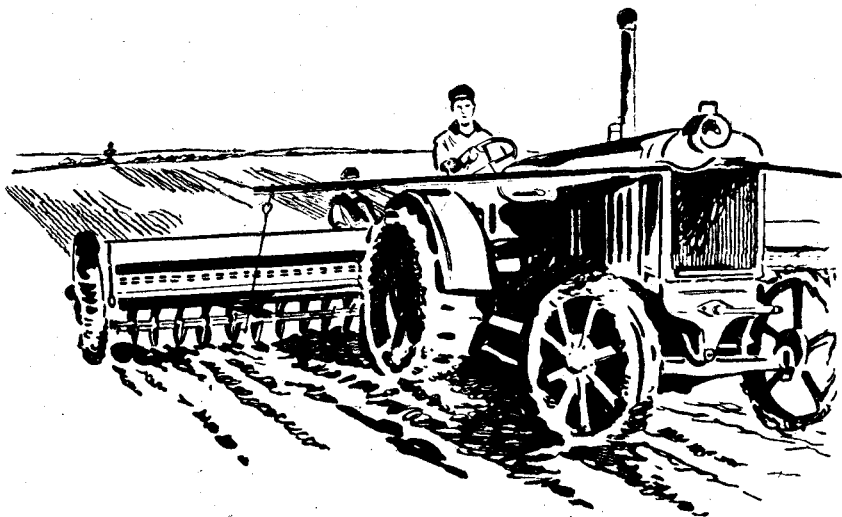
— Ме, јорттез, думјѣтѣ, урозј пондам јансѣтнѣ сиз, кѣз вишталис предѣсѣдѣтел. Сек дѣс куѣиккез оз лѣѣ. Јансѣтам уз шѣрти.

— Kin sь ponda, med urozaj jansətnь uz şerti. Bьdənnьs levtisə kiez, toko Ivan da Ərin ləgən munisə sobraņņo vьliş.

Udarnəja kəznь.

Loktis tulьs. To zeraşə, to lьm uşə.

„Кьз kəznь? Şivdasə traktorrez naťn. Oz vermə i petnь;— dumajtənь kolhozņikkez.

No kadьs oz vizçiş.

— Plan şerti das lunən kolə vьdəs kolhoz-nəj musə gərnь i kəznь,— viştalis kolhoziş predşedaťel.

— Udarnəja pondam uzavnь. Og çapkişə traktor verdiş, kьtçəz og tьrtə plansə,— viştalis sobraņņo vьlьn traktoris Jogor.

Dьr şornitisə kolhozņikkez da viştalisə:

— Udarnəja kutçişnь uz verdə. Tьrtnь plan zenьt strokən.

Gizisə dogovor, medvь çozzьka da vur-
zьka tьrtнь iz plan. Vermaşəmən pondisə
uzavnь brigadaez da kolhoznikkez.

Pizə uz.

Zadaņno tьrtisə.

Kəzan kad çulətisə das lunən.

Kolhoznejь vь vьln.

Petis brigada udarnəj
bergətnь muliş şinban.
Kolə-ed tulьs pantavnь,—
çozzьka tьrtнь iz plan.
Bvьs kolhozьslan paşkьt.
Şinən on suz əti jər.
Gərənlə ətlənlə paştəg,—
muьs şədətə gəgər.
Torja muokkezьs avu,
ətlasa lois vьd mu.
Socvermaşəmən uzavtən,
lun i oj kəzənlə şu.

Mьjşan kulak bogatşavlis.

Şəkьt olan Kļimov Ivanlən. Muьs sьlən
jeea. Vəli ətik məsok, da i sija kulis. Munis

әтұры Іван Карпусин кулак ордә. — Штепан Андреиç, — суә, — оtsав: шетъs озәсән мьндакә нан виļ урозәжәз. Узә арнас везтиша, нето узала тенът сь пonda.

Шетис Карпусин Іванлә кадүлә шу.

Арнас колә Іванлә нанән везтишнь, да аслъs нем оз'кол. Ковшас еьгжән рукавнь. Munis Іван Карпусинлә нан пonda узавнь.

Daskьk lun асьвшаң ремът рьтәз узалис Іван Карпусинлә кадүлә нан пonda.

Не жееа кулак Карпусин шетлис бедңаккезлә озәсән нан. А озәсаьs пonda бедңаккез узалисә сьлә куим donән. Сижән i bogatшавлис кулак Карпусин. Рьr сija ьслашис бедңаккез шиви вьльн.

Кин сija?

Рьr-вь отирсә вәвәтә,
рьr-вь говвезсә узәтә,
popлә — jort, kolхозлә — vrag.
Сija суәнь.....

Кулак ордьн, строкьн.

Кулак Шизов токо сь јьлиш i dumajtis, кьз-вь unазьk бедңаклиш кульsнь. Кин шу корас кәзъs вьлә, кин масина корас узьsнь, — вьдәs пonda куим donән кульstas.

Dәva Lova Іваніка некьз озәсаeznas оз vermь везтишнь. Ковшис Әндрей zonsә кулак Шизов ордә строкә шетнь.

Неvarezьн tok Әндрюслә daskьk vo тьрис. Тәвнас Әндрюс кузлун кулак ордьн poda гәгәрьн узалә. Да i кәзәйкаьs vura узәтә.

Gozumnas Əndrus bəra ьв вьльн uzalə asьv-
şaŋ rьtəz. Uzalə sija una, a kulakьs mьjiš
mьj — bəra i vidçə:

— Dьskuçik, toko şojnь kuzan! Əddən
gaztəm loas Əndruslə, kər kazalas, çelad
skolə munəнь. Siz вь нькəт i kotərtə. Çela-
dokkez velətçəнь, a sija luntьr gunna вьльн
uzalə.

Una kurьt şinvəez kiştis Əndrus.

Juaşə, eməş-a tijan kolhozьn kərkəşa vatrakkez. Jualə
nьliş, kin вьlə nija ozььk uzavlisə. Mьla nija uzalisə kulak-
kezlə?

Kulak padmətə kolhozliş uz.

Kolhozə vajisə viļ traktorrez. Rьtnas Peşa
da Koļa guşən, med nekın nijə ez adзьv, lok-
tisə kolhoznəj sarajə, kьtən sulalisə traktorrez.
Əddən-вь nija vizətəнь viļ traktorresə.

Toko loktisə sarajəz, kьləнь kinnezkə gu-
şənik suskətçəнь. Zevçişisə çeladokkez saraj
peləs sajə.

— Peşa, kazalasə-kə, no i pavkas mijanlə.
A Peşaьs suə:

— Te en sumit. Kьvзь, Lixaçov kulaklən-ed
golosьs kьlə. Mьj sьlə tatən kolə?

Bəra kьvzişəнь...

— Vaj tatçə izas. Siz. Sedtь, Əndrej, vi.
Əztь, — kьlə vaitə kulak Lixaçov.

Bьdəs vezərtis Koļa. Çepəşşьstis peləs saj-
şis da uşkətçis kotərtнь matiş kerkuok dьnə.
Açьs gorətə:

— Sa-a-raj əztə-əny! Saraj əztəny! Kulak
Lixaçov supkis Kojalə vərşanəs ьзыт izən da
inmis kok kuza.

Uşis Koja...

Kulaksə kutisə da arestujtisə.

Eməş-ja tijan derevnaən kulakkez?

Къз нija padmätəny kolhozliš uz?

Kulaklən pьkättez.

Kulakkez peşşəny kolhozzezkət ne ətnəny.
Nyə otsaləny podkulaçnikkez.

Podkulaçnikkez uzaləny kulakkət, otsaləny
sylə zugny kolhoznəj uz. Podkulaçnikkez eməş
mijan derevnaən. Dьskuçikkez, progulsikkez
vuzaləny aşnyşə kulaklə kruska braga ponda
da rumka vina ponda. Nija uzaləny kulak
kipod uvtyn.

Kulaklən əddən ləgьs petə kolhoz vьlə. Sijən
kulak medalə podkulaçnikkezsə sotny kolhoz-
nəj naç sorommez, zugdavny kolhoznəj masi-
naez, vijlyny bur uzalişsezəs, udarnikkezəs.

Kulakkez, poppez da podkulaçnikkez — vь-
dənnys mijan vraggez. Nija vьdənnys dumajtəny
zugny kolhoznəj uz. Nija velalisə ьslaşny jəz
şivi vьlyny. Keram svaļ kolhozzez, — likvidirujtam
kulakəs kьzi klas!

Eməş-ja tijan kolhozьn podkulaçnikkez?

Кинез нija?

Къз нija zugəny kolhoznəj uz?

Къз пькət peşşəny?

Kollektivnəj ızyn ızyt vbn.

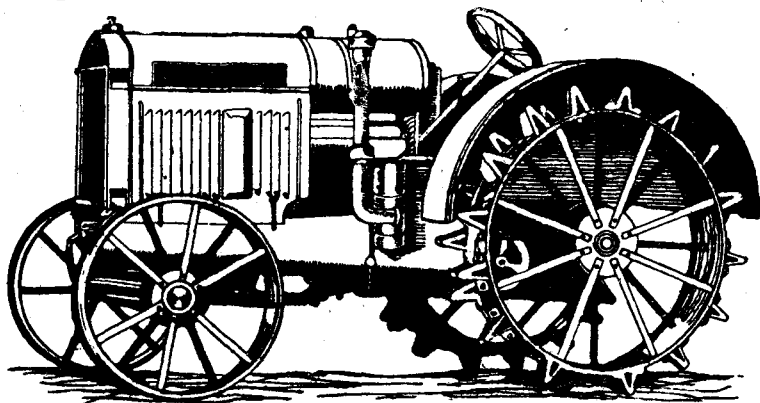
Loktisə çeləq kolxozə ekskursijən. Kazalisə setçiniş una masina. Vetlisə vizətn̄ ızyt roda karta. Bur vəli kartās. Velətiş n̄lə viş-talis:

— Kolxoz̄n bur! Ətlaətisə kreşşana vəv-vez, gərrez, piçaez. Bvbez to mezaežtəg. V̄d̄ən-ı̄s ətlān stroitisə bur, ızyt roda karta. P̄n-
disə vəđitn̄ p̄rşşez. P̄rşşezsə verd̄n̄ p̄r-
mān. Uđarnəja vura kutçisişə ız verd̄ə. Kolxoz
sur̄ta p̄ndis v̄d̄m̄n̄ da j̄n̄m̄n̄. Kollektiv-
nəj ızyn — ızyt vbn.

**Kolxoz i masinaežtəg şetə ızyt
p̄lza.**

Masinaən ızavn̄ kokñitzyk da i sur̄tzyka.

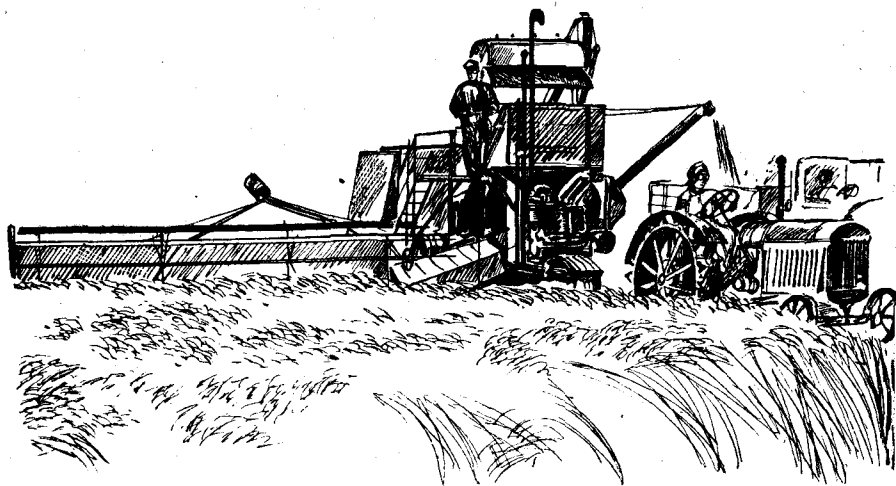
M̄nda kreşşan̄in m̄ylasə pesə ḡarikə. Za-
gəna ḡərşə s̄lən mu. A kolxoz̄n traktor lun-

nas vermə ḡərn̄ 2—3 gektar. A raz̄ n̄ şək̄yt
vund̄n̄ çarlān̄?. Vundan masina kokñətə
mortliş ız da i kerə sija unazyk.

Bura koknətə uz i tələtçan masina. Una-ja kiezən veriman tələtnь şu. Levjalan, levjalan, a şu vorokьn jogьs şo tьr.

Boştam masina kombajn. Sija-ed drug i vundə, i vartə, i tələtə. Kiezən vьdəs-kə etə kernь,

mьnda setçə kolə vьn pesnь. Masinaez bura koknətətnь mortliş uz i vьdəs izzə kerətnь supьt-zьka.

Masina vermis.

Derevna dьnnь mьtçişis bekışan masina. Kьskisə sija kьk vələn. Suvtisə vəvvez viz vьln.

— Bekışan masina uzalə daskьk mort pondə,— suis kolhoznik Petra.

— En ossaş ozlan, pervo sija kolə peslьnь,— suis ətik bekışış.

Pondisə peslьnь masina. Kvaţ bekışis kosa-ezən suvtisə viz dorə. Nь vokə suvtətisə bekışan masina.

Petra gorətçis:

— Pondət!

Zołatə masina. Bura uzalənbь bekışışsez. Çu-
lalis ças зьп.

Bekışışsez i masina loktisə vər. Merajtisə
bekəmsə. Mьj-zə petis?

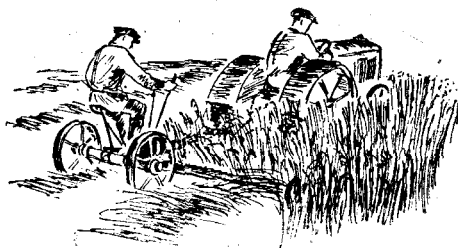
— Kvať bekışış bekisə kьkişən jeeazьk ma-
sinaьssa.

— No mьj, əni kazalit?— pondis şeravnь
Petra. bekışışsez pədisə, mьzisə.

Masina vermis.

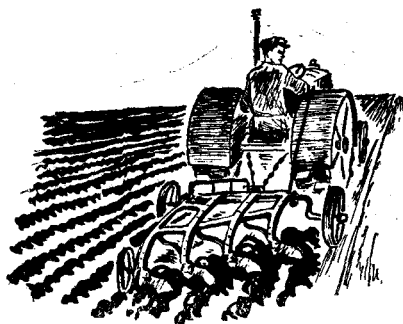
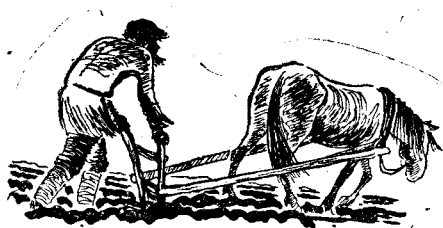
Ətik bekışışlə vizsə kolə
bekьnbь daskьk lun.

Masinaən etə vizsə pozə
bekьnbь ətik lunən.

МЬJƏN BURZЬK?

Zadaңo.

Ena risujtəmmez şərti gizə višť: mьjən burzьk, koknitьk
завпь.

Beregitə vəv.

Traktorrez mijan esə jeeə. Bьdəs kolhozzezlə da sovhozzezlə oz tьrmə. Una kolhozzez musə gərəнь vəvvezən.

No i vur pluggezən da vur vəvvezən pozə una gərəнь. Beregitə vəvsə. Sija esə vura kolə mijan kəzajastvoьn.

Kolhozzez təzdişəнь çelad ponda.

Makar Tima ətnas pukalis kolhoz pravlenoьn. Əni toko sija kolhoznəj brigadaezsə indis uzavнь.

Kolhoz pravlennoə pьris velətçiş Lena.

— Mьj viştalan Lena?— jualis Tima.— Те мьja talun ne skolaьn?

— Menə mamə indis... As tujas eəktis pada kartaьn uzavнь... Məssezsə çilkətnь. Sogalə sija,— termaşəmən suis Lena.

— Əni-zə mun skolaə,— viştalis Tima.— Tetəg mijan em kinlə uzavнь. Mamьt tujə mədik munis. Sijən-ed i kolhoz mijan.

— Me-ed kuza məssezsə çilkətnь,— guşənik suis Lena.

Tima şerəmtçis.

— Skolaьn progullez kernь oz tuj. Mun da vьeətika velətçь.

Viçkuezьn poppez vəvətlisə oçirsə. Əni viçkuьn klub, kino. Setən-zə lьddişan kerku da radio.

Рыттезән сетән веләтчәнъ да газәтчәнъ уәә-
тез i ызыттез.

**Kolxozьн тәздйшәнъ, мед вьдәс
kolxozьниккез вәлисә gramotнәжәш
da kulьturnәжәш.**

Kolxozlә otsәt.

(Lьddә velәtis)

Gazән loktis talun ajә zavodisь.

— Lәшәтә менә тujә. Brigadaән munam
kolxozә кьк тәлиш kezә.

— Мьла, кьз?— jualis mamә.

— A vot siz. Zavod mijanәs indә dьrevнәә
otsavnь kolxozнәj uzьн. Tavo kolxozьs кьки-
шән unazьк kәzә mәjmuша шәrti. Kolxozьн узьs
una. Mijә ньлә otsalam. Lәшәtam ньлиш узsә siz-
zә, кьз zavodаньм. Kин unazьк da burazьк
uzalas, sija unazьк i sedtas. Dьskuқиккеzәs
da progulьsиккеzәs kolxozisь kolә вьrәtnь. Kol-
xozlә kolә otsavnь i kulakkezkәt peshәmьн.
Mijә raboқәjjez velalimә druzнәja uzavnь.

Mijanlә kolә i kolxozьниккеzsә siz-zә ve-
lәtnь.

*
* *

Қulalis тәлиш. Ajә loktis недьr kezә gortә.
Bura uzalәm kolxozьн. Rytnas, kәр вьдәnnьs
әқsisә gortә, ajә pondis viшташнь.

— Kolxozьн әni узнь некәр,— pondәtis
sija.

— Мъла, некәр оз и узә?— јualis Кола.

— No кьз, мъла оз узә. Узәнь. No веş оунь әни некәр. Әни тульсьс есә абу матън, а колхозън узьс una-ни. Мijan бригада масинаез воçис. Мәдик бригада кәзъс сортирujtis. Velәтçи-şез otsalisә. Колхозън таво çелад керку да јашл и ошtisә, медвь иңкаез вермисә velәтçьнь да колхозън узавнь. Колхозницаез пonda курсез оштим, velәтим нијә. Pәриşез пonda колхозън бura тәздиşәнь.

Кулаккез, podkulaçниккез да poppez рыг колхознәј узсә. padмәтлисә. Prokod мәдисә узсә зугнь. Мijan бригада бura otsalis колхознәј узьн. Ми коммунист јаçејkakәт әтлаьн uzalam.

Тәдә, емәş-ја тijan колхозън заводиş равоçәјјез.
Мьјән нija otsalәнь колхознәј узьн?

3. F A B R I K A.

Кьз узаләнь фабрикаьн.

Мijan skolaiş çелад таво vetlisә екскурşi-јаән Peremә.

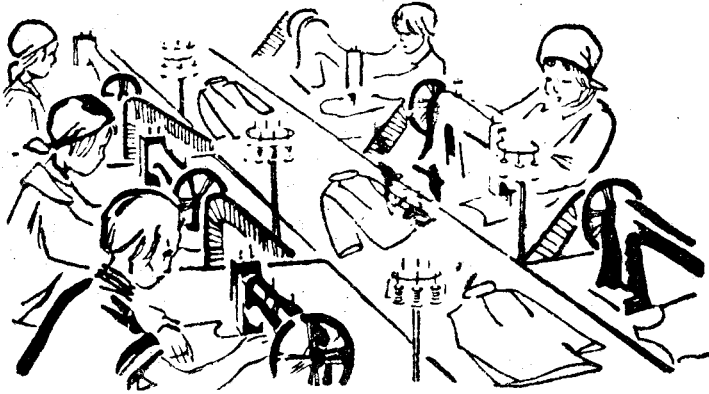
Кәр нija loктисә вурşан фабрикаә, перво-зә јualisә:

— Кьньм јәрнәс lunnas вурәнь тijan фабрикаьн?

— Мijan фабрикаьн јунән вурәнь vit şurs јәрнәс,— suis Ştepanova jort.

Çелад јона divujtçisә. Ştepanova нуәтлис çеладсә вьдлаәт. Мьтçалис, кьз вурәнь јәрнәссеzsә.

Fabrikayn əddən una vurşan masinaez. I vıd mort vurə ətik jərnəs tor. Çeləq sulalisə ças zın dırna. Sı kosta nı dırnı-zə vurisə vitdas jərnəs.

**Zavodın uzalənb masinaezən.
Masina vura koknətə uz.**

Komi okrugın munə socialiştiçeskəj uz.

Nañın, remıtn 03bık olis komi mort. Grafıs, pomessikkez da kulakkez pır vizisə gov komi oñirsə as kipod ıvtn. Skolaez vəlisə əti-əti. Velətisə roçən. Komi mortlə velətçəm dıne ez vəv tuj.

Oktabuskəj revoluçija vəgn uzalis komi oñir vlaš voštis as kijə. Uzaliş komi oñir pon-dis dornı, stroitnı vil, jugıt, socialiştiçeskəj olan.

1925-ət voşan organizujtçis nacionalnəj Komi okrug.

Бѣдѣс кѣзѣјстѣво пондѣсѣ стрѣитнѣ вит вошѣ план шѣрти. Шѣу лоѣсѣ скѣлаѣз,— вѣлѣтѣнѣ комѣн. Уна пондѣсѣ лѣзнѣ комѣ кнѣгаѣз, газѣтѣз, зурналѣз. Ошѣтѣсѣ кѣк пѣдѣтѣхнѣкѣм, мѣдѣтѣхнѣкѣм, лѣсоѣтѣхнѣкѣм, шѣлхоѣтѣхнѣкѣм.

Бѣра рѣрѣс олѣнѣ социѣлишѣтѣскѣј уз.

Дѣрѣвнѣѣ вѣзѣ ассѣс шѣнѣвѣн. Поснѣт торѣѣ кѣзѣјстѣвоѣзѣш лоѣнѣ колхоѣзѣз, совхоѣзѣз да коммѣнѣѣз. Воѣш воѣ шѣо унѣзѣкѣ і унѣзѣкѣ рѣртѣнѣ вѣршѣ шѣлско-кѣзѣјстѣвеннѣј мѣсѣнѣѣз. Уна узѣлѣнѣ трѣкторѣз, гѣрѣнѣ колхоѣзнѣј ѣвѣз. Тѣво узѣлѣнѣнѣ ѣтѣк МТС.

Уна котрѣшѣнѣ автѣмѣобѣлѣз — вѣѣѣлѣнѣ вѣршѣ тоѣвѣрѣз. Комѣ ошѣр ѣзнѣ сувтѣтѣтѣм задѣѣѣ: вѣдѣитнѣ ѣн. Сѣјѣн ѣкрѣгѣн ѣссѣ лѣносѣвхоѣз, кѣрѣсѣ куѣм ѣнкерѣн завѣд: Кудѣмкарѣн, Јѣшѣвѣн да Јѣрлѣн.

Сѣз комѣ ошѣр коммѣнишѣтѣскѣј партѣѣѣѣ јѣралѣм уѣтѣн стрѣитѣ вѣл олѣн, ѣорѣѣта мѣнѣ социѣлизѣмѣ.

Мѣд пѣѣѣлетѣка.

Мѣдоѣзѣѣ пѣѣѣлетѣкасѣ узѣлѣш ѣшѣр тѣртѣс нѣл воѣн.

Сѣвѣтскѣј соѣѣѣз вѣл вошѣн кѣтѣѣшѣс тѣртнѣ мѣд пѣѣѣлетѣка. Мѣд пѣѣѣлетѣкѣн кулѣксѣ ѣкѣвѣдѣрѣѣѣтѣм, нѣо клѣссѣвѣј пѣшшѣм кѣлѣѣс. Кулѣкѣз да мѣдѣк мѣѣѣн вѣрѣгѣз ѣсѣ јѣнѣзѣкѣ кѣтѣѣшѣсѣ пѣдѣмѣтнѣ социѣлизѣм стрѣитѣмсѣ.

Мѣд пѣѣѣлетѣкѣн рѣвоѣѣјлѣн да крѣшшѣѣнѣлѣн узѣѣс пондѣсѣ ѣдѣкѣдшѣвѣнѣ. Зѣвѣдѣн рѣвоѣѣј, колхоѣзнѣн крѣшшѣѣнѣ,— ѣтѣмоѣз пондѣсѣ узѣвѣн мѣ-

sina dьnьn. Sijə kovşas esə unazьk stroitnь fabrikaez da zavoddez. Zavod pondas leznь vił masina. Sovet vlaš da ьzьt ʔexnika esə supьt-зьka pondasə məd pjaʔiletkaьn stroitnь socia- lizm, kьtən oz loə klassez.

OZLAN ʔ MƏD PJAʔILETKA TьRTƏM DьNƏ!

Кьз olim pomessik dьrғi.

— Mьla, mamu, Istok sajsa vizsə suəpnь „pomessiklən?“ — јualis mamьslіş velətçіş Pasu.

— Sija oзzьk vəli pomessiklən. Bьdəs bur vizzez vəlisə pomessiklən, a mijankodlə ʔetlisə beregdor ʔda ғur dorrez, kьtçə uməla petis turun.

— Mamu, açьs pomessikьs tədlis-zə assis vizzezsə? Kin-nə sьlə turunsə keris?

— Açьs sija tatçə ez i mьtçasь. Sьlən una vəlisə bьd çuzəma pongənnəz. Ok-ok-ok, əddən-ed nija mijanəs əviditisə.

Bьdəs vərrez, vizzez, ьbbez vəlisə ьzьt pomessiklən, kədə suisə „graf Stroganov“. Sьlən tьr vəlisə berşa prikassikkez.

Vellim mijə ətּrьr vonьtkət vərə. Əktim mьr torrez, koşməm uvvez da petam vər. Kutis mijanəs oьjessik da strafujtis, jordəmьs, kuim saʔən.

Vot-ed kьeəm vəli olanьs. Nosaən ez tuj vajnь uv-saʔzugsə. Aş sişmə pomessiklən, a te en vərət. Koroşavnь pьrnь vərə, jagədavnь, eakjavnь — boş biłet. Graғ saјə biłettəğ kokən en tałtçь. Vot kьz ьzmitis mijanəs graғьs da sьlən pongənnəz, — ьs lovzişis da dugdis vaitnь mamьs.

Əktənb vot.

Pruddor dərəvnaın olis kreşşanın Merka Petra. Vəli sılən in Mari da kerkutyr çeladokkez. Xozaıstvoıs sılən—uməlik kerkuok da məs,—seşşa nem ez vöv.

Loktis ətrır Merka Petra ordə urjadnik da suə:

— Kər nə te votsə vestan, dəs kuçik?! Mıļa sđbrna on mntı?

Deıgaıs çegəm gros avu, gospodin urjadnik, sedta,—mınta.

Urjadnik setçə rjakəstis:

— On-kə çasət-zə vestı,—əstatki məstə vuzala! Vestınb votşə vəli nemən. Urjadnik kutis kartaiş əstatki məsoksə da nuətis.

Zadanno:

Juaşə kolxoziikkezliş, kəz olisə ozyk kreşşana?

Рабоçəјјезлən олəм.

ZABASTOVKA.

Vəli eta ozyk, esə car dərni.

Loktisə aslynas fabrikaə raboçəјјez Vizə-təny,—ştəna vlyny əsalə vil prikaz. Əksisə raboçəјјez sy gegər da baitəny prikazas gizəm jlyš.

— Mijə i siz jeeə sedtam, a nija esə mədəny mijanliš çintəny.

— Adzat, myj vəra gizəny prikazas.

— Og lezə mijə setçəz!—pondisə sumitny nija. Prys glavnej maşter.

— Kin eəktis tjanlə əkşny tatçə?—pondis rjaksny sija.—Munə mestaezanyt, pondətçə uzavny! Odə-kə munə,—vydənytə strafujta.

Mestaiš ez vərzy ətik mort.

Tom raboçəјј Dunajev suryta kajis zek vlyə da pondis baitny:

— Jorttez! Tyrmas mijanlə kerpitny. Mijanəs vizəny uzalan podəşşə uməlyka. Eəktəny uzavny daskyk çasən lunnas. Uz ponda vestəny çegəm grossezən, da i seş mədəny çintəny. Mijanlə kolə organizujtçəmənen suvny aslanym pravəez-dor.

— Keram zabastovka!

— Seşşə nem oz koltçy kerny!

— Tyrmas kerpitny!—pondisə gorətny raboçəјјez! Maşterys povzis. Sija suryta, kyzkə rəktəmənen, kotərtis kontoraə. Setçin sija zabastovka jlyš telefon-ryr viştəlis polijiaə.

KƏZAINNEZLƏ GİZƏT.

Zьkən zavod pašta paşkalisə gudokkez. Ravoçəjjez dugdisə uzavnь, kolisə stanokkez da petisə ətərə.

Ətəryn nija pyr baitisə prikaz jьliş, a sьbər-
şaң viştalisə inđьnь kəzainnezlə gizət.

Ravoçəjjez gizisə:

1. Ne çintnь uz don.

2. Ne teçnь ravоçəjjez vьlə straffeز.

3. Vestьnь ravоçəjjezlə sь lunnez ponda,
kər nija sogalənь.

4. Çintnь uz lunsə 12 çasşaң 8 çasəз.

Ravoçəjjez vərjisə kuim mortiş delegacija
kədna med munisə kəzainnez dьnə.

Ravoçəjjez ez mədə uzavnь setçəз, kьtçəз
kəzainnez oz kerə vьdəs, mьj korisə nija.

KAZAKKEZ.

— Kazakkez! — gorətçis kinkə.

I vьliş, peləs sajsaң verzəmmezən petisə
kazakkez. Nija plettezən da saskaezən uşkət-
çisə ravоçəjjez vьlə. Pondisə ətmədərə vasətnь
nijə, keravnь, vartlьnь.

Burzujjez virьn pədtisə ravоçəjjezliş zava-
stovka. Ne ətik das mortəs sek vijisə, strəjdisə.
Una ravоçəjjezəs pukşətisə turmaə, vasətisə fab-
rikaiş.

Siz kapitaliszez burmətisə ravоçəjjezliş olan.

Vira kreşenğa.

Kuzneç çerrez kamgə dorə,
açs pişna kovgjä şylə:

„bur olan lok, bur olan lok“.

Eg vunətə mi janvarliş,
Kъzi vetlim kornъ carliş

bur olansə, bur olansə.

Bur olan mi korim carliş,
kədə mьrddisə mijanliş

lokvir jəzъs, lokvir jəzъs.

Carъs mijan dьnə ez pet,

bur olan mijanlə ez şet,

aslъs ez kol, aslъs ez kol.

Şetis oşirlə gəşneçən,

kədə suəнь şvineçən,

— naşe şojə, naşe şojə.

Съ gəşneçşan uməl lois,

una oşir muə vodis,

kulis lantis, kulis lantis.
Кык lun сьвэрсаң кьскалис,
pokonnikkezsə zebalis.
carьs muə, carьs muə.
Ok te, car-pə te, carok,
uməl te loan druzok,
bednəj jəzlə, bednəj jəzlə.
Кьз te oŋir dor sulalin,
og vunətə, dьr gьzjalim
mi jurbərsə, mi jurbərsə.

Çapkisə carəs.

1917 voə, fevraļ təlişьn, çapkisə carəs.

Car ez lo, a uzalişşezlən olan nemən ez
вурмь. Бьдəs kolčis vazmoz. Zavoddez kolč-
čisə kapitalissez kiьn, muez — pomessikkezlən.

Stranaən pondisə juravнь kapitalissez.

Sek uzalişşez viştalisə:

— Əni mijanlə kolə kutчьнь kapitalissez
berdə.

Kommuŋişticeskəj partija da sьlən vozđ
Leņin velətisə uzalişşezəs peşşьнь burzujjezkət.
Nija pondisə ləşətsьнь mədik ьзьт voj kezə.

Dvorec sturmujtikə.

1917 voьn, oktabr təlişьn, lois Oktabrskəj
revoluçija. Бьдəs soldattez da matrossez ez
pondə sulavнь kapitalissez-dor. Nija ətləьn ra-
voçəjjezkət pondisə peşşьнь paньт burzujjez-
kət.

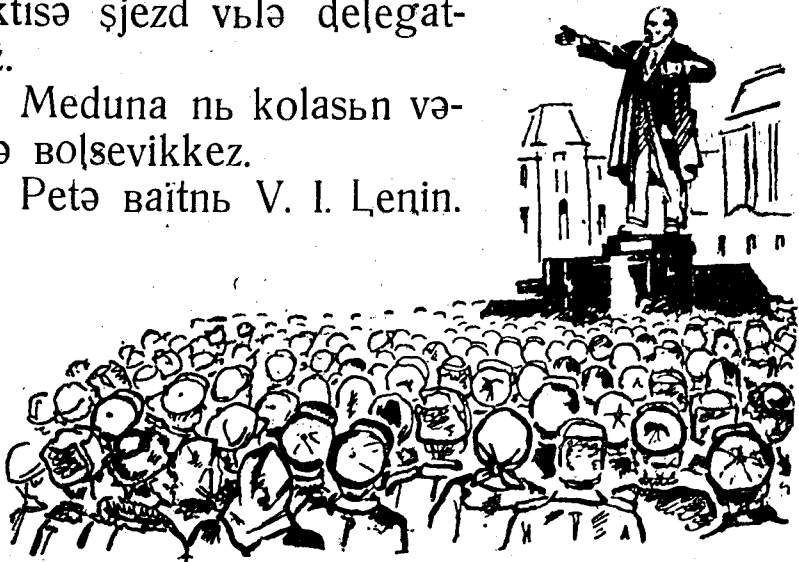
Oktabr 25 lunə raboçəj, soldatskəj da matrosskəj otrjaddez gəgərtisə Zimnəj dvorec, kətən pukalis aslas nəbzət otrjaddezən „vremennəj pravitelstvo“. Şurssezən ləşətçisə uzalişsez voşnə sturmən zimnəj dvorecsə. Kapitalissez pondisə ləjşnə. Sek raboçəjjez uškətçisə sturmən zimnəj dvorec vələ. Dvorecsə voştisə. Seşsa ez lo kapitalissezlən vlaş.

Vlaş — raboçəjjez kiyn.

Sovettezlən mədik şjezd. Omən strana paştaiş loktisə şjezd vələ delegattez.

Meduna nə kolasən vəlisə voļsevikkez.

Petə vaitnə V. I. Lenin.

Delegattez pantalənbə sije gora sovkətəmən. Sylan medozza kəvvez:

„Əni mi kutçışam socialističeskəj olan stroitəm verdə“...

Medozza dekret.

Vojenno-revolucionnəj komitet, kəda juralis revolucijaən, lezə Sovet vlaşlis medozza dekret.

Декретън вайтсә:

— Vremennəj pravitelstvo avu. Vlaş vuzis uzalışsez kijə. Bьdəs, mьj-ponda peşsis oтіr,— em-ni. Vojutnь seşsa og pondə. Pomessikkezliş da kulakkezliş musə mьrdqam da şetam kreşşanalə. Fabrikaezən pondasə juravnь ra-voçəjjez. Zorətam aşşınьm Sovetskəj vlaš.

„As dьr olə ra-voçəjjezlən, soldattezlən da kreşşanalən revolucija!..“

Sovet vlaš.

Sija stranaьn,
kьtən oтіr pədis naťn
da kulis, kьzi guttez arən,
kьtən juralis kərkə varin, —
əni juralam aşnьm mijə,
i bьdəs vlaš
sovettez kijьn.

**Vladimir İlliç Lenin — bьd mu paşta pro-
letariatlən vozq.**

İlliçlən oləm.

I

Vladimir İlliç Leninlən ozyьk familiə vəli Uļjanov.

Sija soqməma Şimbirsk karьn. Əni eta karьs suşə Uļjanovskən.

Uçətnas Voloda Uļjanov vura velətçis skolaьn. Vəli medbur velətçişən.

Kər velətçis Kazanskəj ьзыт skolaьn, sija jorttezkət ьr baitlis raboçəjjez da kreşşana şəkьt oləm jьliş. Sija ez radejt burzujjezəs,— mьla nija juisə uzalişsezliş vir. I vot sekşan Vladimir Illic pondis nuətnь revolucionnəj uz. Sija velətis uzalişsezəs kьz kolə peşьnь burzujjezkət. Eta ponda Illicəs vasətisə Kazanskəj skolaiş. No eta vərşan sija esə jonzьka kutçis revolucionnəj uz berdə.

Vladimir Illic Lenin.

II

Vladimir Illic Lenin — ьзыт revolucioner.

Noł voşa Lenin.

Sijə burzujjez pukşətlisə tьrmaə. No i tьrmaşan sija gizlis raboçəjjezlə, velətis kьz kolə kernь revolucija.

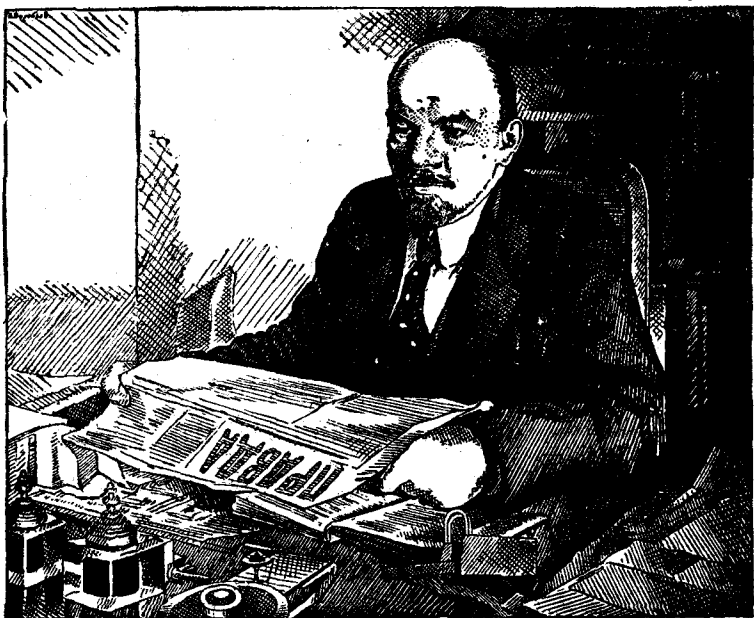
Kuiməz ьrşa Illicəs iңdisə Şibirə — ssьlkaə. Şibirşan sija ьşşəma grañica saјə, mədik stranaə. Grañica saјьn Illic organizujtis kommunis partija. Medbur uzalişsez pondisə ətuvtçьnь kom-

munis partija gəgər, medvь esə jonzьka pozis peşьnь burzujjezkət.

III

Vladimir İlliç Lenin bəd mü vilyən zorətis da jonmətis kommunis partija. Siz İlliç aşşis vən i oləm puktis uzaliş oñir ponda, revolucija ponda.

Oktabrskəj revolucija bərsən, kər səbitisə carəs da vasətisə mijan stranaış burzujjesə,—

vlaş lois uzalişsez kijən. Juravny stranaən pondisə raboçəjjes da kreşşana.

Çorıt kommunis partija juraləm şerti raboçəjjes da kreşşana mijan stranaən vermisə kernə revolucija.

A əni mijə kommunis partija juraləm şerti stroitam viļ jugıt olan.

1917 voşən İlliç vəli juralişən Narodnəj komissarrez sovetən.

Әкмәс во-қи җулис, кәз кулис мијан дона
Владимир Иллиц. Но колтәис коммунист партия,
кәда вьдәс, мьј вайлис Владимир Иллиц, рьртас
оланә.

Җеңинлә.

Ok, ңе сонди лезҗис мијан
ьзьт вәр сажә рьтнас —
кулис Җеңин, кулис мијан
дона морт бур җәләмнас.

Сия пещис, ловсә пуктис,
дорис јәзлә бур олан.

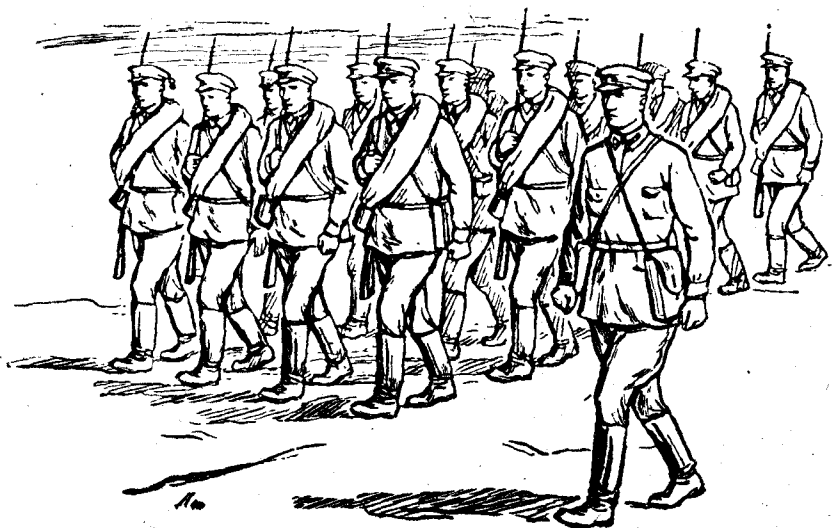
Узалишлә тужсә ошtis —
пондам муннь југьтлан.

Мижә керам мьј пондәтис
југьт тужлә петкәтис.

Пондам овнь, кәз веләтис
мијан дона веләтис.

Janvar 21 lunә 1924 voә кулис

V. I. Җеңин.

Gərd armijalən zonnez.

Carskəj armija da Gərd armija.

Kin ponda sulalis kərkə soldat carskəj armijaɲn? Car ponda da burzuj ponda.

Burzujjez jona ətamədlə piŋneznɲsə jirisə. Mɲrddəşisə muezən. Panlisə vojnaez. A armijæz nɲ ponda vojujtisə.

1918 voə çuzis mijan aslanɲm Gərd armija. Kinəs-nə dorjə əŋŋa Gərd armija? Əŋŋa Gərd armija sulalə uzaliş oŋir-dor. Beregitə burzujjez sogja aşşinɲm sojuz, med nija raboçəjjezliş ez mɲrddə fabrikaez da zavoddez, kreşsanaiş mu da viz.

Gərd armija una şetə bursə gərdarmejeçlə. Velətə sişə, kɲz uzavnɲ, kɲz kernɲ kolxożzez da dornɲ socializm.

Gərd armija—şkola uzaliş jəzlə.

Gərd armija.

Aşnım armija zorətim,
ņekinliş sija oz pov.
Carliş tronnezsə pərətim,
olan keramə mədrəv.

Kniga ləddə, kər pukalə
mijan dona gərd geroj,
kər vintovkaən sulalə
da vizətə lun i oj.

Къз помессик pondan लोकъ,
къз кьпəт te, oj-jej-joj...
jur gəgərtə pondam kokъ,
kulan stьk uvъn, къз toj...

Mijan armija sovetskəj
ez-ed povъl ņekər-na.
Vit peļəsa sьlən sotçə
jurvevdəras gərd zvezda.

M. Lixçov.

Gərd gerojjez.

Oktabrskəj revolucija vərən jona vermaşisə Gərdgvardejeçcez çoçkommezkat.

Çoçkommez bura kulisə volisə oşirsə.

Vartlisə mьjən sedis: plettezən, vintovka prikladdezən. Una oşirəs vijisə.

Grazdanskəj vojna dьrni vəlisə una gərd gerojjez.

To mьj vištaşə gərd geroj Kasin jort:

— Әтрьг ми şurim plənə çoçkommezlə. Vajətisə stavə. Pondisə juaşnь:

— Viştalə kin tijan kolasьn kommuņissez?— gorətiş oficer.

— Mijə вьдənnьm kommuņissez, — gorətçi me sьlə.

Oficer pondis rjaksьnь, jorkətnь pьzan kuzas kulakkeznas. Adza, pьzan vьlas kujlə zarjaditəm revolver. Kvaṭiti sijə da oficer vьlə. Sija povzis, əsis.

— Kərtalə sijə, əmsə tupkə! — gorəti jort-tezlə.

Асьm вьвəsə... Әtəras mijan plənnəjjez uškətçisə-ni časovəjjez vьlə da kərtalisə nijə.

— Boştə, kьskə puļemjottez, vintovkaez, əkşə, lьjşəmən ozlan! — pondi me çirzьnь.

Plənnəjjez kəd kosta i əkşisə вьдənnьs, pondisə paļitnь lьjnь.

Çoçkommez povzisə da kinlə kьtçə tuj, saļnəj ponnez kьz kotərtənь. Kuim lun sьvərsan vetlətim vərət, əvə adzimə assinьm polk-nьməs“.

Kasinlən una ызыт zaslugaез. Kasin povtəm şələma gərd geroj. Ne veş-ed i novjətə moros vьlas küim Gərd znamja orden.

1. Kin tijan tədsaeziş vəlisə grazdanskəj vojna vьльн?
2. Juaşə nьliş, кьз nija vojujtisə sovet vлаş ponda?

Кьəəm loas vojna.

Pondətčas-kə vojna, sija loas ңe ozza-kod. Vojna loas ximiçeskəj. Vojujtнь ьв vьlə petas berša masina: tankkez, bronəvikkez puļemjotte-zən da puskaezən.

Vojna loas ңe toko front vьльн, no i ьдд mestaьн: gorodьн i derevñaьн.

Aeroplannez pondasə çapkavнь gazovəj bom-baez, kədnaşan kulas ьдд lovja olan tor.

Sijən kolə ьдд mortlə vura tədnь da kuzнь кьз beregitчьнь seeən jadovitəj gazzezşan. Viļ vojna dьrni ozzamoz vəvvezən armijasə vojna vьlə ңe vajətnь.

Vəvvezsə əni vezasə avtomobillez. Avtomobil çoza pondas çapkьнь front vьlə vojskasə, siz-zə i zapas, şojan-juan. ьдд mortlə kolə tədnь vojna jьliş da ləşətчьнь sь kezə.

ьдд stranaьн em uzaliş oғir, kəda siz-zə peşşə sovetskəj vлаş ponda.

Sijən,— lebas-kə kapitalissezkət vojna—uzalişsez mədik stranaeziş oz pondə mijankət vojujtнь, a suvtasə mijan-dor i pondasə ətlaьн vasətnь kapitalissezəs.

Osoaviaxim.

Kapitalissez jona ləşətçənbə vojna kezə. Siz-
və nija i uşkətçənbə SSSR vələ.

Mijanlə vojna oz kov. No sə kosta-zə vura
kolə jonmətnə SSSR ovorona. Kolə vəd mi-
nutə kuznə pantavnə kapitalissezsə, kər nija
uşkətçasə mijan sojuz vələ. Vəd ravoçəjlə, vəd
kolxozniklə, vəd kreşşaninlə kolə ləşətçənbə
vojna kezə.

Vədəs eta üzsə munə mijan osoaviaxim ja-
çejkaezən da vojennəj kruzokkezən, kətən ve-
lətənbə vojennəj üzə.

Osoaviaxim-ryr uzaliş jəz tədmaşə, kəəm
loas vil vojna. Velətçə, kəz kolə viznə kiən
vintovka.

İnkəezəs ROKK jaçejkaezən velətənbə sani-
tarnəj üzə: kəz kolə vojna vələnbə veşkətnə
strəjdəmmezə.

Skolaən çəlad siz-zə organizujtənbə vojen-
nəj kruzokkez, kətən velətənbə vojennəj üz.

**Osoaviaxim-ryr jonmətam SSSR
ovorona.**

**Vədəs uzalişsez ryre osoavia-
ximə.**

Juaşannez:

Em-ja tijan skolaən osoaviaxim jaçejka? Kənym mort
setən? Kəz munə üz?

Maj 1 iun.

Mu pašta talun
uzalişlən praznik.
Praznikъs — Maj 1 iun.
Talun uzalişъs,
Vazsə med raznъ,
mu pašta peslə vьd vьп.
Mijan sovetskəj
stranaъп ցыналə,
viļ moga vьdmə olan.
Talun Gərd flaggezən
miјə ьmjalam...
Vьdlən sьццалə şinvan.

Pervəj maj graңica saјъп.

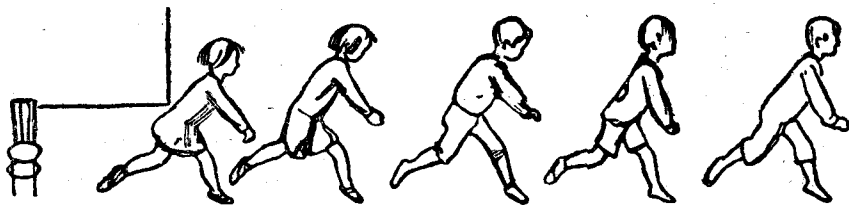
Mədik stranaezъп proļetariatlən olanъs şəkъt.
Oləпъ uzalişşez iztəg, eъgјən da ətəpъп. A ka-
pitalissez sь kosta gosşaləпъ, tьrtəпъ karman-
nez, vogatşaləпъ.

Ravočəjjez da uzališ kreššana peššən̄ burzujjezkət. Čelad̄s pylən olən̄ širbus̄n, pač̄n. Pervəj majsə praznujtən̄ setč̄n məd̄noz, ne mijan stranān-moz. Petasə-kə uzališsez gərd flaggezən ətərə, dak burzujjez niyə l̄jlən̄, pukšətən̄ turmaə, vasətən̄ uziš.

Pervəj maj granica sajn̄. Uzališsezəs kutalən̄ da pukšətlən̄ turmaezə s̄ pondə, m̄la niyə praznujtən̄ Pervəj maj lun.

Čelad̄sə granica sajn̄ siz-zə praznujt̄n̄ oz lezə. Proletariat oz pov burzujjezliš. Godiš godə esə jonz̄ka praznujtə Pervəj majsə. Esə jonz̄ka peššə mirovəj revolucija pondə.

Velətçəm oзын.

Velətçəm oзын çelađ orsisə
ətəryn, səstəm vozdux vььn.

— Şil, şil! — kьlis zvonok.

Çozzyk skolaə!

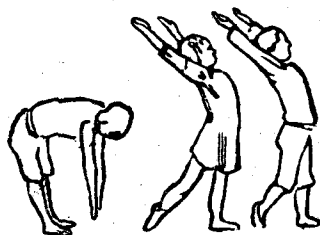
Бвəs дьньн sulalə dezurnej.

— Ej, Nura, ej, Kit!

— Мыла noko kokkeznyə oда çьskə?

Vizət-ed mьmda naşə zьras ьrtatə. A naşas da busas—
zaraza.

Bertisə çelađ vəг. Vudovka vььn çьskisə kokkez da
sьvəryn vəjš ьrisə skolaə.

Busьn da naşьn—zaraza.

Kolə səstəma ovny skolaьni gortьn.

Pondam ovny səstəma.

Бьдənnьs ьrisə zьrə. Pukşəny partəez sajə.

Sanitarrez vizətəny çelađsə: səstəməş-ja jurrez, pellez, kiez
da jərnəs-vesjan?

— Tenat, Şura, vəra naşəsəş kiezьt? Mun dā əni-zə miş-
şət nijə. Me tenə pjatnala.

— Vera, noko rozə-ja seəəm kuz gьzzəz vizny?

— A Petra talun loktəm jərnəsən! Rad şələmən sь vьlə
vizətan!

Peşa sьnnalə, açьs waitə:

— Tən-taj mamə vurəm da vil jərnəs şetis. Əni ьr mi
vonəkət pondam səstəma ovny.

Vizətəm çulalis. Kad kutçışnı uz verdə.

Çelad! Vizətə aşınt as gəgər, kin vetlətə da olə səstə-
ma, kin nafa. Pondam mırşnı, med vıdənnım vəlīm səstəməş.

**Sovet stranalən moğ — vıdıtın
vına şmena.**

Мыј kolə zdoorovjo ponda.

Ola da Zina pikalənb ətləbn.

Ola pyr gaza, rad şələma, vura uzalə.

Zina — nevesol, vunətçə, çozə ləgəşə. Eəkıta poraşə, sto sılən vişə jurıs. Velətçə uməla. Mıla-nə siz? A to mıla.

Ola oz vodə uzın. Olpaş vıyn uzə ətnas. Asvınas vınsətə aşsə fizkulturaən. Svərn kosvi mişşə neəddən kəzıt vaən. Skolaas əvedajikə şojə pəttəz. Əved vərn sotçışə. Una ovlə səstəm vozduxın.

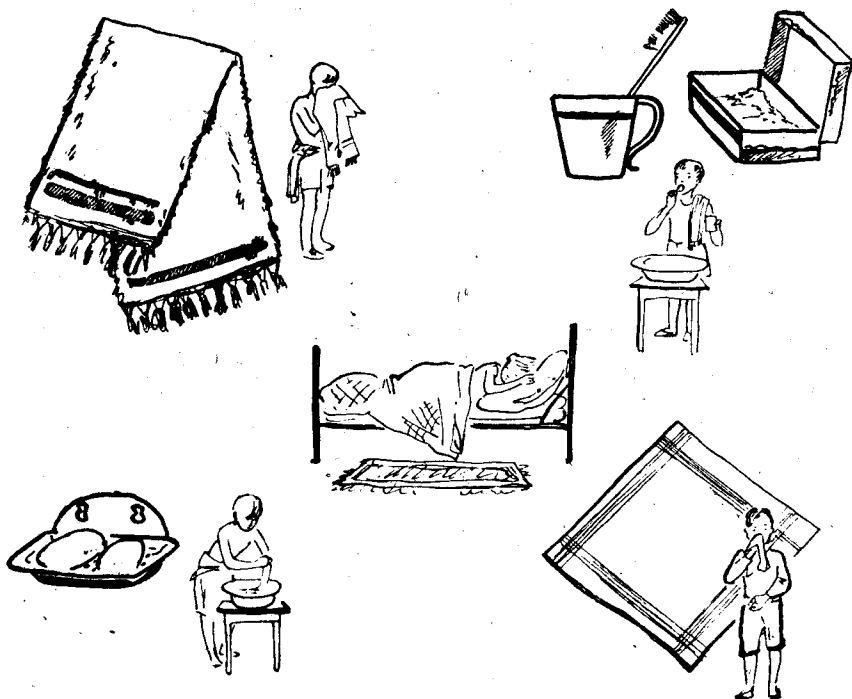
A Zina eəkıta vetıvlə kınə, şorən vodə uzın.

Uzə sija sojıskət ətik olpaş vıyn. Asvınas çetçə şorən. Oz jestə əvedajıtın — kotərtə skolaə.

Muntənnis mukəd pyrşas i şojıstas. Skolaın şojə uməla.

**Kolə kadə vodnı, kadə çetçnı, kadə uzavnı,
şojnı i sotçışnı!**

Мъј колѧ вѣд љеладлѧ аслѣс.

Сеелмѧн овнѣ оз ков!

Санолѧн вексѧ јѧрнѧсѣс ѣд.

Сѣја соља ветлѣвлѧ рѣвѣсанѧ.

Њекѧр оз весѧт рѣнѣз.

Њекѧр сѣлѧн оз овнѣ сѧстѧм ѣѣвлѧн да љузѧм.

Етѧ љеладѣс Санѧ Петров јѣлѣш гѣзѣсѧ ѣтѧнгѧзетѧ да сетљѧ-зѧ вокѧс сѣјѧ рѣсѣјтѣсѧ.

Рѧндѧм рѣѣѣнѣ ѧтљкѧт!

Вѣзѧм аѣнѣмѧс сѧстѧмѧ!

Здорѧвѧо прѧвѣлоез.

1. Мѣѣѣт рѣтѧн ѣ аслѧн — кѣз, љузѧм, ѣѣлѣ ѣ пеллѣз.
2. Вѣд рѣт весѧт рѣнѣз.

3. Səstəma viz jajtə.
4. Ətrьr pedelьn vetь rьvşanə.
5. Novь səstəm jərnəs-vesjan.

Кьз вәли:

																18 MORT VESƏTƏNB DINNEZNBŞƏ
																12 MORT OZƏ VESƏ- TƏ DINNEZNBŞƏ

Кьз lois:

																	28 MORT VESƏTƏNB DINNEZNBŞƏ
																	2 MORT OZƏ VESƏ- TƏ DINNEZNBŞƏ

Beregit şinneztə.

En ləddə, en giz, en risujt, en vurşə pemdan kadə da remьt-kodьn. En viz knigasə matьn şinnez dьnat. Nəkər en ləddə kujləmən. Beregit şinneztə!

Кьз зімјавнь зьг.

Ləddə enə praviloezsə aj-mamьnlə:

1. Bussə çьskə vaa trefiçən.
2. Çьskişikə — bussə en levtə.
3. Zozsə çьskь va rosəp.
4. Əəkьtzьka lezь zьrə səstəm ru.
5. Əəkьtzьka tresitь olpaş.

Çeraңvez avu.

Paraş kartovka vesəttən vungьstis çuңsə.

Vetlətə kerkuət, vьd reļəsə vizətə da koryalə jurnas.

— Mьj-nə te, mam, kossan? — jualə nьls.

— Çeraңvez-vь menьm kolə... Çuңəs vundьsti da setçə mədə rukьnlь. Bura sija virsə suvtətə.

Şerəmtçьstis Vara.

— Ён-зә, мам, kossь, kədə oz kov. On te adзь чекь-
eəm çerañvez. Bьdəs çelađьs ətiklunə çьskisə.

A Mița nuçokьs setən-zə kaññisə, нь дьньн.

— Çerañvezən oz poz kaññьнь vundьstəminsə, sija za-
razitas ranasə, — dokturmoz baitə Mița. — Vaj mavtam jodən,
sek burзьk loas. A çerañvezən, vavь, oz poz, da i on azдь te
sijə, Bьdəs mi çьskim.

Tədişsezşan çem abu burьs, a toko ətik uməl.

Mun çе znakar дьнə, a doktor дьнə.

Ogə pondə praznujtnь rozđestvo.

— Çelađ, matьn-ñi-ed loktə kərkəşə ьzьt rozđestvo lun, —
viştalis pionerka Liza. — Mukəd oñir pondasə sijə praznujtnь.
Von menam vavaə əddən ləşətcə. A mijə vonəkət gortьn
„Jentəm peļəsok“ ləşətimə. Gizim plakattez, lakətim ştena
vьlə „Bezvoznik“ zurnaliş kartinkaez. No i vidçis vavayьm.

Keramə, çelađ, siz-zə i skolaьn. Kerisə çelađ ətlasa sov-
raño.

Sovraño vььn dьr baitisə, kьz nija praznik lunə pon-
dasə nuətnь antireligioznəj uz. Petkətisə postanovļenno:

1. Praznik lunnezə çe kernь ətik progul.
2. Bьd lunə loknь skolaə.
3. Skolaьn kernь. „Jentəm peļəsok“.
4. Baitnь aj mammezlə, med nija ez praznujtə rozđestvo.
5. Giznь antireligioznəj plakattez da lakətnь dєrevnə
paştaas.

6. Çe praznujtnь praznik lunnezə da çe vetьnь viçkuə.
Etə postanovļennoşə çelađ vura tьrtisə.

Priçaşşo.

Jogor Petralən uçetik пьvkaok Agasa mьjkə pondis so-
gavnь. Gors vişə, kujlə viьn.

Kreşenna lunə Agasalən mamьs nəvətis sijə viçuə. Pьrtis
viçkuə, a Agasa şinnezsə kuñə-ñi. Vessis oñir, medozьn lezisə

pricassajtnь Agasaəs. A sьlən tьrpez vьlas vьg toko petə. Kıştis por Agasalə paпokən əmə pricaşso, a paпoksə puktis vəg vekərə.

Agasa vəgьn eta paпokən-zə pricassajtisə Misaəs, Masaəs i una çelad. Vьd çerevna paşta pondisə kuvnь çeladokkez.

— Mьjşan-zə çeladьs kuləнь? — divujtçəнь kressana.

A kьz ti dumajtat, çelad, mьjşan pondisə kuvnь çeladokkez?

Pondam pessьnь pricaşşokət.

Pondam pessьnь perna, kres da jenpu okaləmkət.

Тəv.

Dьr vermaşis təьs arkət. Təьs vermis. Kutis as ki-pod uvtə vьdəs olansə. Vevttis musə çoçkom opraşən. Sev-raşisə vərrəz çoçkom paşsezən. Sevraşisə i juez çorьt jьən.

Kuzəş loisə ojjez, zəньtəş lunnez. On jestь skolaьn ve-lətçьnь, — vəra i pemdə. Əddən i miçaəs oləнь təvşa ojjez. Jugьt ətəgьn təlişşan da kozuvvezşan.

Dьgəп, seəəm miça gьttezə, mukəd pьrşas, çelad vəvaləнь vьlaşan kerəs doгьn.

Çeľad təvnas.

Ави кэзыт таво тэв,
çeľad озə polə.
Kotrašəmiş on-ни əв,
əтəгьн дьг olə.
Kokьп [аmра, to коңок,
lunnas дьг ьslaşə.

Kəт i вьгас пьлən prok,
şoodno kotrašə.
Jonmə пьлən, soda вьп
ozлаң дьг ызавнь,—
Vił olansə dornь зьп,
vraggezəs pantavnь.

Çаmраез вьпн.

Peј озьп тəьs şьlə, orsə...
Çаmраез menam vizьv vəv.
ьskəvta — Ыja кьзи нəв.
Me levza... Koļa kerəs dorsə.
Lolala kokнita. Bergalə
кьмərəп me gəgər Ыm bus.
Çuzəтə əзjə, əm şeralə...
Şəлəм нəkər menam oz kus!
Mi pьг ьslaşam гьтjав kadə,
əđđəпəзьк vetlə seki vir.
Buraзьк jur ызalə gazəп
i şinə sotçə кьз viçir.

G. Kanukov.

Kerəsdor una ыслаһәнъ
оҗиғъ кајә-лезçә рьг.
Ҙамраез вүра үһп содтәнъ.
Goralә вәр ва сажп дьг...

M. Ҙиҗаҗов.

Merjajt, рьдһп-ја ыһмьс.

Boštә kuzzyk ved da jansətә sijә sanҗimetraez vьlә. Pet-
kätә sijә әтәрә da мәртә кьтçәкә ыһмас.

Вьд vit lun вәрти petalә сь дһнә da vizәtlә, una-ја sodis
neto çinis ыһмьс.

Kerә diagramma, кьз содә da çinә ыһм.

Mijan орыттез.

(Vištaşis Misu)

Tәп me voşti vutьlka da
kişti netьr va. Vutьlkaşә me tur-
kali provkaәn da rьtnas petkәti
әтәрә.

Talun асьвнәс peti — vizәta
provkaьс ави. Vaьс vutьlkaәn

kьnmis, paşkalis i tojьstis gojukiş provkaşә.

A Grisa keris мәдһоз. Sija kiştis va тьr vutьlkaә da
provkaşә jona domalis gojuk verdә. Tәп rьtnas siz-zә petkәtis
әтәрә. Talun vizәtә — vaьс vutьlkaәn kьnmәm, paşkalәm i vutь-
lkaьс rotәm.

Zadaңo:

Kerә seeәm-zә орыттез.

Mәdik орыт kerә seeәmә:

Kerә ыһмиş va, vaiş jь.

Purgaa lunə.

U-u-u — suŋnalə təls. Vəgьn, ьv vььn, tuj vььn ver-
gətə, nəvətə ьmsə.

Stolaez loisə ьзътə, ьrtis ьmən tujokkez. Misa, Kola
da Zina pondisə munь skolaə. Şəktь munь stolaez vьlət.
Kokkez vəjəнь ьmə.

A çeladokkez şo munəнь da munəнь. Nem oz ьdav
şin ozanьs. Kьtşə i munəнь. Dьr i dьr munisə. Kьeəmkə ker-
ku dьnə loktisə.

„No,— dumajtəнь,— tatən sotçisьsнь kolə. Ozlaə munь
oz tuj. Təls ьmən siz i ьrtə“.
Dьr pukalisə çeladokkez. Təls
ezьk pondь nəvəть.

Burьk pondis gəgər ьdav-
нь. Pondisə vьeəmi ka vizəть
çeład, a nija aslanьs kerku
dьnym i pukaləнь.

To-taj kьz!

Pondisə munь skolaə,— kьelalisə, kьelalisə da vəra as-
lanьs kerku dьnə loktisə.

Ətlasa kartəнь.

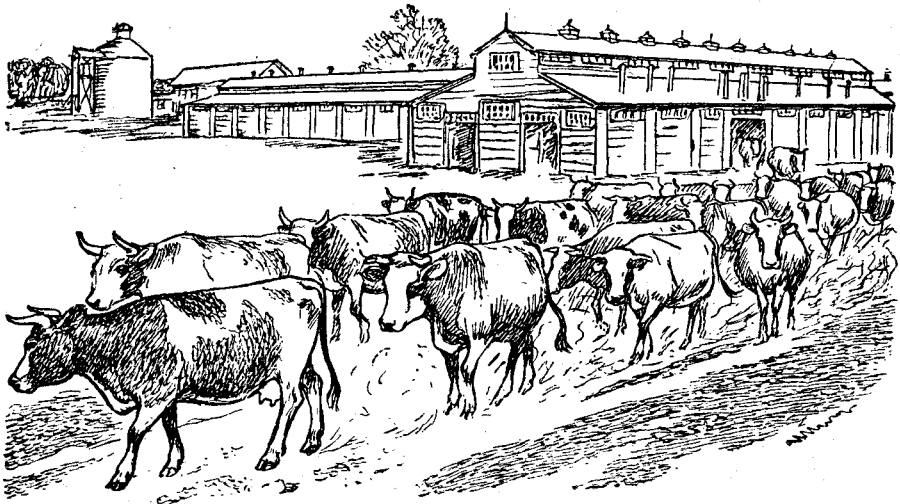
Talun skolaas mi ьddim məssez jьliş da mədik ьpoda
jьliş. Kьz nijə verdнь, juktavнь.

Kьk urok vərti mijə munimə ekskursijaən ətlasa kartəə.
Kartəs etija vəli mijan kolxozlən.

Vizətan-kə ьlişə kartasə,— zьv sija kerku sulalə. Seeə-
-zə: eməş əşьnnez, karta jur vьlas ləşətəmaş trubaez, kьti petə
umə| ru. Omən karta gəgəras səstəm.

Рьrimə kartəə. Setçin şinnezə uşkətçisə torja jərtəttez.
Bьd jərtəтьn sulalə məs. Məslən ozas sulalə verdan doz, kьtən
teçəm turun, ɳeto kļever, kəgьm da mədik şojantorrez.

Oz-ɳi kişkaş. zozə məs şojanьs. Kөkkez uvtьn məslən
o|saləm izas, kədə luniş lunə vezəнь.

Nazomsə kartaiş çarikaləny ətərə, natodəi ləşətəm ətik
jataə.

Вьдәс картаяс лəşəтəм вьєəта, цєкьт і каялə рьгнь.

Тoko kolhoz-рыг розə левтьнь вуга рода
вəдїтəм.

Кьз колə верднь рода.

Medpervo kolhozzezlə kolə kutçışny vugazyka verdny
roda. Kьnym məşys unazyk vaje jev, kьnym sija ьзыtzьk,
şьnym sьlə kolə unazyk şojan. Şojanьs рəтəsnas ovlə пəт-

kod. Bьdkod verdan lьddiшsə piz шərti, ңeto zмьki шərti. Вь-
на verdassezsə əsləмəн шetльнь kolə to мьмдаəн:

- 1 kilogram змьki,
- 1 kilogram зəг,
- 3 kilogram турun,
- 5 kilogram кəгьм,
- 10 kilogram шokва,
- 12 kilogram ul турun, ңeto турəпс.

Шojан kolə шetнь siz, med ңезьк вьна verdassez (кəгьм,
турunnez) сорlavнь вьна da сəка verdassezəн (piz, рəнəв,
змьki).

**Уна-кə kolə jəv, en vunət
руктьнь рəнəв!**

Кьз визə podasə jedinoлиқник.

Uməla mijan kreшšanin vizə assis podasə. Təvnas poda
olə kəзьтиньн, микəd pьршас тəvjьлас i sulalə. Gidjə selləzə-
tis tapkas pьршас льмьс, ңекьтчə podəсьлə vodнь. Nazom ңor-
zas, кьпмас. Verdəнь podasə kəг кьз шурас. Məs kuz тəв
шojə кəгьм da izas, jeeə adзьвлə турunsə. Ңekin oz i dumьс
podasə verdнь бур verdassezəн, əsləмəн. Siz, sija i olə kəг
əьг, kəг рət. Мьмда oz шoj, kokuvтас unазьк тaлaс. Siz-kə
vizнь poda, dak ңem сьшан i doхodsə vitчишнь.

Burməтнь da paшkəтнь poda vədītəmsə pozə toko kolxo-
зьн. Boшtam kəг sonьt kartəez stroitəм. Ətkasa kreшшanskəj
kəzajstvolə шəkьt stroitнь sonьt karta, a kolhozьн вьн una,
ньлən karta sogмaс ңozьк. Da i podalə setчин kokнitзьк
əsləмəн шetльнь шojан. Kolhozьн vura pozə levтьнь poda və-
ditəм.

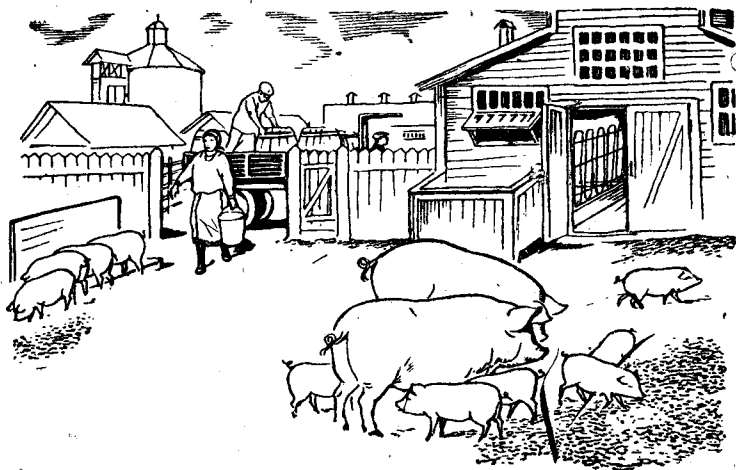
Јуашан:

1. Кьз tijə vizat assinьt podanьtə?
2. Кьз sija verdatə?
3. Keris ez kolhozньt sonьt karta?

Porş.

Вьдмәнъ виļ заводдез, узалиş posaddez da goroddez. Равоçäjjezlә kolә şetнъ бур şojan. Sovettez тәздишәнъ съ понда, медвь kolхозzez вәдитисә unазьк пода. Медвур јaj şojanә munә porşlән.

Porş şetә mijanlә јaj, kuçik, gos da zuşi. Şoja porş şu, karç, вьдәс мьј kolтçә јәрşан, da una мәдик şojantorrez.

Verdnъ porşәs kolә kuimiş da ոլիş lunnas. Porşpijan- nezsә әтрьрән vit lunәn kolә mişşәtлнъ. Kerә, porşşez ponda bur şojan doz.

Bur rodiş porş çozә gosşalә, çozә вьдмә. Әtik voә pijan вьдмә әtik da зьн centнерәз (9 pud).

Otsalә verdнъ da дәzirajtнъ porşpiјannezsә.

Voprossez:

Emәş-ja tijan kolхозьн porşşez?

Кьәәмәş nija? Кьз niјә verdәнъ da дәzirajtәнъ?

Тәвнас вәгьн.

Çoçkom olpaşән venтişis вьдәс.

Vазьн-ңи çelađ вәгьн ez vәлә. Мәdkođ lois вәг. Зь ави, Toko кьлә, кьз kәkkez ивтнъ зиртә льн.

Zagənikə münəp̄ çəlad vərət da [vura gəgər şmekaj-
təp̄.

Çu! Çəgis ru v̄l̄n uv. Vizətəp̄ çəlad, a setçin, v̄l̄n-
v̄l̄n rukalə ur. Şəd şinokkezən vizətə sija çəladokkezsə.

— K̄b̄əm vasək
ur̄b̄! — gorətçis Oju. A
ur̄b̄ k̄z pondis çetçav-
p̄ ru v̄liş ru v̄lə i...
əstisə sija çəlad.

Munisə ozlan. Taça
adzis kaj borddez da
posnit İbez (koskəz), a
gəgər una şleddez.

— A noko, kin tədas, m̄j setən v̄li?

— Kajokəs kinkə şojəm.

— Ne kinkə, a ruç. Adzat şleddez — etə ruçlən. Me v̄d
zvırəs şleddez şarti təda, — viştalis Vanu.

Pukşis Oju m̄r v̄lə da pondis v̄b̄əmika borddezsə
vizətəp̄, s̄v̄ərḡn gorətis:

— Çəlad, da etə mijan retukn̄m! Tən sija mijan əsis.

— To-taj, jordəm ruç, k̄tçə retuksə r̄rtəm da şojəm.
Kad şivalə. Pondis remd̄n̄. Çəlad indətçisə gortə.

Кытэн кыеэм вэр вьдмә.

Кыз.

Pozum.

Кәз.

Руç sedis карканә.

Loktis Oлу gortә da vištaşis kiz sija vәras adzylis zağә-
tәm petuknъsә. Kazalis Oлulәn ajšь kin guşalis nъliş petuksә.

Petis sija rъtnas da gidjas әşьnok dьnә, кытән olisә ku-
rәggeз, suvtәtis каркан. Oјnas вәra loktis ruç, da i sedis
карканas.

Pьrtisә аşьvnas, ruçsә kerkuә. Dьr Oлу vizәtis sija. Әd-
dәn i vasәk ed sija: аçьs gәrd rәma, вәzьs куz da певьтiк
gәna.

Skolaьn Oлу vištaşis çәladlә, кыз nija kutisә ruçәs, kәda
guşalis nъliş petuksә.

Кәјinneз.

Umәl tәvnas кәјinnezlә olanьs! Şojnъ пем, a morozьs
suçkәp ьzmitә. Вьдәnsә кәзьтьs vasәtis kerkuеzә, sonьt poz-
zezә.

Kəjinnəz vetlätəñ stolaez vylät — piñneznañs čakätəñ da jirəñ niyə. Nylə təvnaş əddən uməl: kəzət, mukəd pırşas dıgən oləñ eəgən.

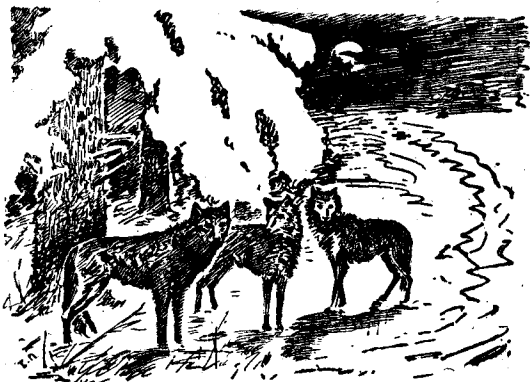
Vitçisəñ niyə luntı, kər rıtıs loktas, kər oğırıs uzıñ vodas. Vitçisəñ, oz-ya vunət kinkə vorotəə podvorotna puktıñ. Oz-ya kbeəmkə Lapko mıtçis da şur nylə piñnez uvtə.

Kər kusəñ medvərjə vıez, kər abu şb ɛe təv, vərzəñ kəjinnəz kossıñ şojansə. No oz jestə loknı dırevna dıñəz, kыз ronnez pondasə kavğıñ uvtıñ.

— Ok ti jordəm ronnez! Sedat-zə kər-kə kət ətik mijan pin uvtə!

Vetlätəñ kəjinnəz dırevna gəgər, ɛem oz vermə adzıñ şojansə. Kət-vı-ed kbeəmkə kəczug sedis. I sija-ed rıdına zevşisıs ıymə. Pondis jugdıñ — kəjinnəzlə kolə zevşisıñ ıləzık.

Siz eəgən kytənkə tellas i uzəñ.

Кыз Misa vetlis kəçavıñ.

Misa taťskət [ampaez vıyn munisə kəçavıñ. Rıdın ıymıs, a [ampaez vıyn rozə kət kət munıñ, on vəj. A-ed kbeəm gaza vərəs... Puez vıdəs səvraşmaş çoçkom ıymən da zıv uzəñ... Şb nekıtən abu...

Munisə, munisə, kazalisə kəç şleddez... Şleddezəttas munəñ ozlañ.

— Tať, a kbeəm setçin çoçkom komok vərətçə kəz uvtas? — jualis Misa taťsliş. Şb ez şet taťıs, a vořtis pissalsə peřpon vıliş da ı-ı-p toko ıyjis. Trek ez kerş çoçkom komok, sorlaşis ıym sornas, oz i tıdav.

Loktisə çoçkom komok dьnə. Sь gəgər mьjkə virkod gərd voŭtez. Boŭtis çoçkom komoksə ʧaʧьs, a sija vələm kəç.

ʧaʧ, a mьjnə kəçьs ʃojə təvnaŝ? — jualis Misa.

Mьj ʃojə? Vaz guļuez, ru kaç, lezçьvlə gunaez vьlə ʃu-sə ʃojьь... — To i ʃojan sьlə, — viŝtalis Misalə aьs.

Ursə gravitəmaŝ.

Olis ur ьзьт, suk vəгьп. Pəriŝ kəz vььп urlən vəli bur da sonьт poz. Ur oļsalis setçə nəvьʧik gəп. Gozumnas eta

rozьп olisə vit ur pijan.

Una kovšis uzavьп urlə, med-вь вьдтьп assis pijan-nezsə. Vajavlis sija pijan-nezlə jagəddez, eakkez, pozum guļiez, kaj pozze-ziŝ gušavlis kolʧtez.

Вьдмисə ur pijannez. Aŝьпs velalisə ʃojan suzlavьп. Kok-ŋitьk lois urlən olanьs.

Кьлə ur, — təv loktə. Ləŝətis pəriŝ kəz vььп poz da pondis setçə təv kezə ʃojan zartьп.

Eakkezə sonđi vььп koŝtə da rozjə pьrtlə. Dьr uzalis ur. Tьr lois rozjas verŝa ʃojan.

Loktis təv. Kəzьtəŝ loisə lunnez.

Urlən vezšis gəп — lois ŝera. Pondis dьrьzkəп uzьпьп rozjas. Toko asьvvezəп petavlis mədik poz dьnə, kьtəп vəli ʃojan. ʃojьstas ņevna, ga vəг

Вьдəs vəli bur, toko una urlən vraggez. Pondisə rьttez-nas sojkaez urlis ʃojan gušavьп, a ŝьvəŝəп i вьдəs petkətisə,

Uməl lois urlən olan—şojlyň pondis etik pozum gu-
liez. Siz ebg sornas i kəşşis sija tuləsəz.

Os vylə.

I

Gozumnas levis ызьт тəv da pəratīs vəras pəriş pozum.
Loktis təv.

Pəratəm pozum vuzzez dьnyň os ləşətis verloga. Tьrtis
sijə lьmən.

Крепът онəп узə çukьla koka os. Sь avu təvnas vəgьп.

II

Loktisə ətrьriş setçə vəralişşez. Vəjəňь nьlən kokkez
pьdьп lьmьп. Vəlisə nija kuimən. Ətiklən kias kuz vilka,
məddezlən pissallez.

— Sulalə! — viştalis etik. — Tatçə nekə sija vodəm. Me
esə arşəп primeçajti.

Suvtisə. Guşənik vaitəňь. Kuz vilkasə verlogaas mərtisə.

Vəratçьňь, murzьňь pondis verlogaьп os. A açьs şo oz
pet.

Seşşə verlogaiş mьtçişis jur. Uvvez pondisə çeglaşь sь
petikə. Loktə vəralişşezlə paпьт. Ləg. Məddez povzьstisə, no
seşşə çoza levtisə pissallez da pondisə lьşьňь.

Jona rjakəstis os da uşis gae.

Bur oslən kuçik, jaj da gos.

Juaşan:

Мьj ti, çelad, kьvlit os jьliş?

Risujtə ossə.

Кьз oləňь da təvjəňь kajjez.

Єьп moroz... Kəzьт... Oz tuj pьr mьtçьňь ətəgə... Siz
morozьs, tьdalə, vьdənsə i kьntə-vь... Bədnəj kajokkez, kь-
çəm nьlə kəzьт!... Bzmitçəmas, vorddeznьsə zmitəmas, pu-
kaləňь, zьv kuləməş...

Uməl təvnas olanbş kajjezlə. Una i kьnmənbş nija. Şojanbş siz-zə jeeə.

— A me, çelad, ətik şədkaj təvnas eg adzəv, — suə uçətik Koļu.

— Şədkaj təvnas?!... То вэвбс... da ed şədkajjez təvkezas sonbtinə lebzənbş, — gorətçisə çelad panbt.

— A mьla nija taş lebzənbş?, — oz dugdь juaşnbş Koļu. Bьdəs-вь sija tədə.

— Oz vermə nija kəzətsə kerpitnbş, da şojanbş nьlə təvnas avu. Ne ətik şədkajjez lebzənbş təv kezas sonbtinə, — viştalis velətçiş Pasa.

— A esə kьeəm kajjez, — juaşənbş çelad. Nija esə skolaas oz vetlə, nem oz tədə.

— Kolə-kə, viştala, — suis Pasa. — Vər zozoggez, vər utkaez, juşsez, picikkez, çeri gadaez, kapusta kajjez, — petənbş supьta kьvvez Pasa.

— No bьdəs-ni nekə viştali, seşsa og təd, — viştalis Pasa.

Esə çavkannez, — gorətçis vəra Koļu. Esə burazьka pon-disə şeravnь çelad. Nьlə şmek lois, mьla Koļubş ladtəg waitə.

— A noko, çelad, dumajtam, kьeəm kajjez tatçə kolçənbş təvjənbş, — suis Nina...

Ətamədnəşə ozalənbş çelad viştaləmnənbş:

— Çavkannez... vorovejjez... kьnьssez...

— Turkasə esə vunətit...

— Kьrrez... Rakaez...

— Esə kinnez-zə — dumajtənbş çelad, a tədnə oz vermə, vunətisə.

— No, çelad, me otsala tija.nlə. Təvjənbş tatən esə tarrez, dozmarrez, şəlaez, kəgьmkajjez, dudiez, zozneez, kaəez.

Zadaңno:

1. Gizə nimməz kajjezliş, kədna munənbş sonbtinə.

2. Gizə nimməz kajjezliş, kədna təvjənbş mijanьn. Risujtə nija

Кьг.

Tuk-tuk-tuk; — paşkalə vər paştaas.

Sija kьg, pu kaç uvtiş kossə gaggez.

Кыласə кырлиш кокалəмсə мэдик кайез да локтəнь сь дьнə.
Кыг разнайтə.

Адзас сija розум гули, тапкас кытцəkə потəм пу коласə
да кьскалə сетциниш цескыт гули тушсез.

Уна тушсез ушəнь му вьлə.

Му вьлн енə тушсезсə əктəнь мэдик кайез, кəдна
əкшəнь кыг дьнə.

Сиз кыг ацьс шəжə i мэдиккезəс вердə.

Ацьс шəга, пьгьс куз.

Пу кокалə дьг.

Нoko, цəлад, кин-нə сija?

Ета...

Кайверданез дьньн.

Skola дьньн вьдса
празник. Бэьт, рашкыт кьз
вьлн велəтцисшез əсəтисə куим кай-
вердан.

Мэдик группа пəлоккезиш керис
да əсəтис нижə сетцə. Вердəнь цəладок-
кез кайезəс коштəм ягəддезəн. Вьд
лунə школəн əктəнь нəн тороккез,
да шəталəнь нижə кайезлə.

Տոյնը կայք. Օսկանը ռադը շարոկոյքսն.

Տոյնս կայք յալաճա իկոլա ճնն, ա տոյնսն թոնճա իկոլնայ օկոլոյճ յոլի յրոկոյճ իկոյն. թոնճա յրոյայ ճաճարոյն.

Տոկայ. Տոկոն. Կոկո. Րոկո. Վոկոյի ա ռոկոյի կայք.
Տոյն ալոնոյն տրոկոյճն ոյ տոյն;

Տոյնը յոյնոյն:

Մոյնը յոյնոյն:

Կոկո

Տոկայ

Րոկո

.

.

ի ռոկոյի

Ոկո, ոյն յոյնոյն կայքսն ռոյն?

Օյլոյն ոյն յոյն.

Օյլոյն — յոյն կոյն. Տոյն իկոյն ճոյն ոկոյն. Կոյն իկոյն յոյն յոյն. Օյնոյն յոյն յոյն յոյն. Օյնոյն, կոյն յոյն, յոյն յոյն. Օյն, կոյն յոյն, յոյն, յոյն, յոյն, յոյն, յոյն, յոյն.

Tuļsnas da gozumnas setčın ƚedƚr kezə sƚətlə. No dos-
polnə jbez da lımmez ozə sƚə. Gozumbs əddən zenƚt. Sek
cegləşənp kƚz jbez da kƚz kerəssez ujalənp pəşkƚt sarız kuza.

Kəzokkez.

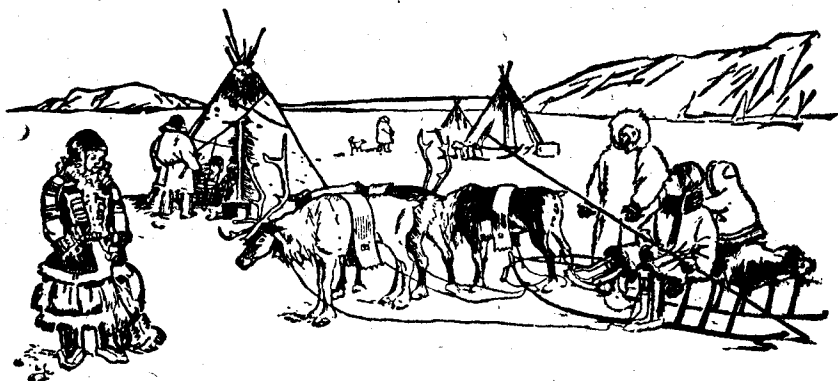

Kƚzokkez.

Etateəm vər vƚdmə ojladorƚp.

Ojjez da lunnez setčın ƚe mijandƚn kodəş. Pon-
dətčas oj i kƚşşə sija kuim təliş, ətrƚr oz i jugdƚ. A loas
vəra lun,—sija siz-zə kƚşşə təlişməd—oz i pemdƚv.

Oƚır setčın olə soça. Oƚır vetlətis ətmədərə. Kƚtçə
suvtçəstasə ƚedƚrkezə, setçə i kerənp kər kuçikiş kerkuok-
kez. A əni setčın una loisə dərəvƚəez, posaddez, kolxozzez.
Əni setčın mədik, viļ, vurzƚk olan.

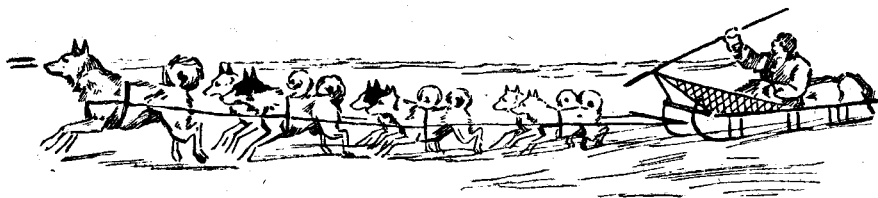
Ojladorşa kər.

Ojladorşa kərlən kokkez surƚtəş da şurrez vozaəş.
Uzalə kər aslas kolxoƚp—vƚdən tuje.

Kər məs tujə şetə jəv. Jəlys suk da çəskət. Vəv tujə kər kəskalə oñirəs da vьdkođ şəkəttez. Kər olə i vaļa tujə—gən sьlən munə vurunə: реçкəнь da кьjəнь noj.

A kьzi kər pərişmas, oz pondь vermьнь uzavnь,— vijasə sijə, jaj sьliş şojasə, kuçikiş vurasə kəmkət da paşkəm, zьlaeziş kerasə sunişsez — vьdəs kərlən munə üzə.

Kərrəz ne toko kьskaləнь, no siz-zə i verdəнь da paştətəнь ojladorşa oñirəs. Jəv da jaj munə şojanə, a kuçik paşkəm vьlə.

Кьз oləнь ojladorьн.

Ojladorьн eməş seeəm mestəez, kьtən gozum əddən zenьt da kəzьt. Setçin muьs dьr olə lьm uvьn. Das təliş setçin təv.

Oñir vetlə ponnez da kərrəz vььн. Vəvvez setçin ovnь oz vermə,—kəzьt, da i şojnь vəvvezlə nem.

Oləнь ojladorьн verşə oñir: oşakkez, jakuttez da mədik-kez. Setçin nija kьjəнь çeri, vijləнь zvirrezəs da vər pətka.

Mijan stranalə kolə çeri. Setçin, kьtən una çeri, kerəнь çeri kьjan kolxozzez.

■ Organizujtə çeri kьjan kolxozzez!

Кьз olə əskimos pijan — Ikva.

Ikva olə ojladorşa kəzьt stranaьн.

Setçin nekerəz oz ovnь seeəm gozum, kьeəm ovlə mijandьн.

Vьdməнь setçin toko nie da posnişik puokkez. Ikva əddən i sonьta paştəşə. Sьlən em kьk paş kər kuçikiş.

Ozьk vьdəs paşkəm sьlən vəli kər kuçikiş. A əni ojladorə pьrləнь verşə tovarrez. Kər kuçikiş paşşə Ikva paştalə gənən vevdərə.

Ikvalən ajb̄s vijlə ɕoɕkom ossezəs, ɕulənnezəs, morzzezəs, k̄jə ɕeri. Ikvalən mat̄b̄s kuɕikkeziɕ vura paɕkəmmez.

Ikva kəmavlə son̄b̄təɕ kaj pukis̄ nosokkez, a vevdərəs esə ɕulən kuɕikis̄ sapoggez.

Kəz̄yt ojladoḡn, — sijən i Ikva paɕtaɕə son̄b̄ta.

Viɕtalə:

1. K̄beəm paɕkəm novjə Ikva?
2. K̄beəm paɕkəm novjat tijə?
3. K̄vz paɕtaɕənp̄ lunladoḡn?"

ɕoɕkom os.

ɕoɕkom os olə ojladoḡn. Sija vaɕkiɕə mijan os v̄lə, toko gən s̄lən ɕoɕkom. Olə ɕoɕkom os j̄jez v̄l̄n da l̄mmez v̄l̄n. Sija vura kuzə ujav̄n̄.

Vodas ɕoɕkom os j̄ v̄lə, — oz i t̄dav. J̄ ɕoɕkom i aɕb̄s sija ɕoɕkom. Oz kazalə zvirrez i ɕeriez, loktasə matəz̄yk s̄b̄ d̄nə, a sija kutalə nijə da ɕojə. Siz-zə ɕoɕkom

os kutalə vašis çeriezəs. Ešə sija šojə tülənnezliš da morz-
zezliš pijanneznəsə.

Çoçkom os əddən vьna. No ojladorša oğırš çoçkom
osə vijlənь. Sьlən dona da vur kuçik i una gos.

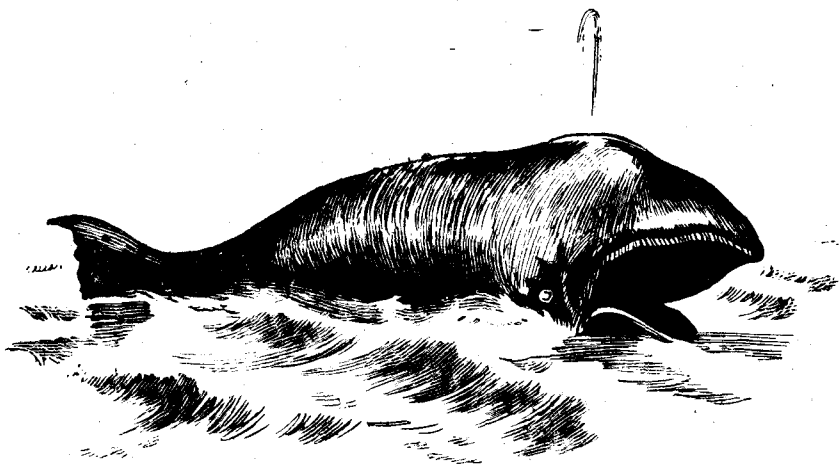
Juaşannez:

1. Kьtən olə çoçkom os da mьj šojə?
2. Kьtən olə da mьj šojə mijan os?
3. Mьjən nija çətkodəş?
4. Kьəəm ьzət da vьna zvirrezəs ti ešə tədat?

Kit.

Kittez — vьd mu pašta medьzət zvirrez. Kit əddən vaçkişə
çeri vьlə, olə sija vaьn. No kitьs avu çeri, — zvir.

Kit pijannez sogmənь lovjaezən, a çeriez sogmənь
pəkiş. Uçətik kit pijannezsə mamьs verdə aslas jələn. Əmьs

kitlən əddən ьzət, — əmə sьlə vermas tərնь vьdsa pьz mort-
tezən. No gorsьs uçətik da veknişik. Sijən sija šojə posnit
çeriokkez da gaggez.

Bəzьs kitlən əddən vьna. Bəznas sija dorjə ašsə, oz le
vraggezəsə matə as dьnə.

Zadanno:

Aslanьt tetraddezə risujtə kitəs.

Џедокол (параход) „Крашин“.

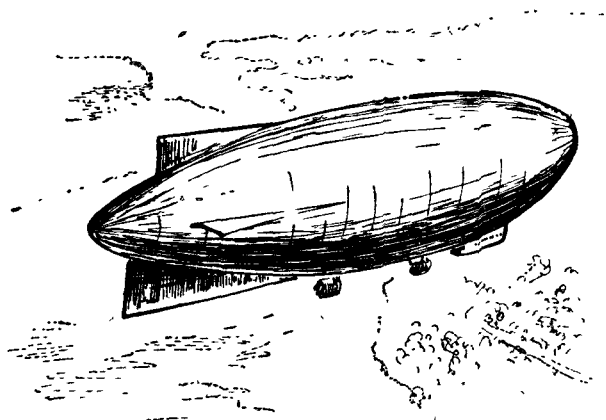
(Медоз Ыддә веләтис)

I.

SSSR-ша оҗывън граница вьльн, пезьыт карьн, радиоприём-
ник дьльн sulalә mort. Eta mortьs gizlә radiotelegrammaz.
Әтрьриш радио-рьг сija кьлә:

„Spasajtә! Spasajtә!“ Eteәм radiotelegramma loktis
„Italiја“ нима дьризавьшан, кәда pondis муннь оҗлadorә да
инмис ьзыт рурга рогоддәә.

Sek-zә eta mortьs индис шignal (жуәр) Moskvaә, a
Moskvaשאң индисә вьд ми рашта.

Оҗлadorьн вексә олә кәзыт, Ым да јь. I вьдәс оҗирлә,
кәда вәли дьризавь вьльн колis-вь kuvнь.

Kolә цозьька индьнь otsәт оҗлadorә. Medozza otsәт
индис мијан Sovetskәј Soјuz. Sija мәдәтис куим једокол,
кәдна vermәнь цеглавнь јьезсә да uјавнь оҗлadorша јьа
okeanәт.

Әтик нь коласьн вәли једокол „Крашин“. Једокол „Крашин“
вьльн вәли aeroplan, кәда vermas левавнь setçin, кьти оз
vermь муннь једокол.

II

Дьг мунис једокол јьа океанәт оҗлadorә. Озлаьн шо
sukьька i sukьька uјалисә кьз јьез, a сьвәрשאң pondisә раш-
ташнь вьдса јьа ьввез.

Къзәш җез, но і вьна җедokol „Крашн“. Асла моросән җеглаә сја җезсә да мунә озлаң.

Муникас панташлән җоҗком осsez, туҗенез. „Крашн“ вьлиш отір вјлән ңижә да кајәтлән җедokol вьлә.

Әтик минута вьлә ңија некътә оз сувтә. Озлаң! Озлаң! Колә җоззька җетнә отсәт.

III

Но sešša озлаңә муннә оз роз. Җь lois къз да крепыт, къз из.. Җедokol „Крашн“ сувтис җез коласә. Левалиш Җухновскәј аероплан вьлн морт мәдкәт левзисә коssьнә әсәм отірсә.

Дьр левалисә. Некътән ңем оз тьдәв. Вьдлаьн җоҗком җь да ым. Свितталә,— җинез гушала.

Сьвәрсаң җез вьлис казалисә кьк мортәс. Нь гәгәр вьдлаьн җеглашәм җь.

Аеропланлә руксьнә оз туж, сја вермас җь вердә зугавнә.

Аероплансаң җаркәнә кьк мортлә җојан торрез да радио-рь индәнә жуәр:

„Адзьлим кьк мортәс“.

Sešša vertisә.

IV.

Лезҗисис туман. Җедokol вьлн җигналлез җеталисә виән. Но туман вәли әддән сук і Җухновскәј аероплан вьвшаң ez

казав ңижә. Сја ьлн җедokol дьншаң лезҗисис җез вьлә, а җедokol вьлә индис жуәр.

„Spasajtә мортәзәс, кәднә ме адзьли. Сьвәрсаң вер-

tat мијан дьнә. Мијә къз-ңекъз визсамә.“

„Крашн“ pondis кьссьнә озлаң. Лунтьр җеглалис къз җез.

Рьтнас вәлиш җез вьлиш казалисә кьк мортәс. Җедьр мьјиш кькнәнсә лөтисә җедokol вьлә.

V

Кык mortъs vištašisə, sto nъlən-pə kыtənkə setçin, jъez səras esə kolčisə jorttez.

— Kolə adзынь i mukədsə! — vištalisə vьdənnъs, kədnə vəlisə ledokol „Krašin“ vьлн.

VI

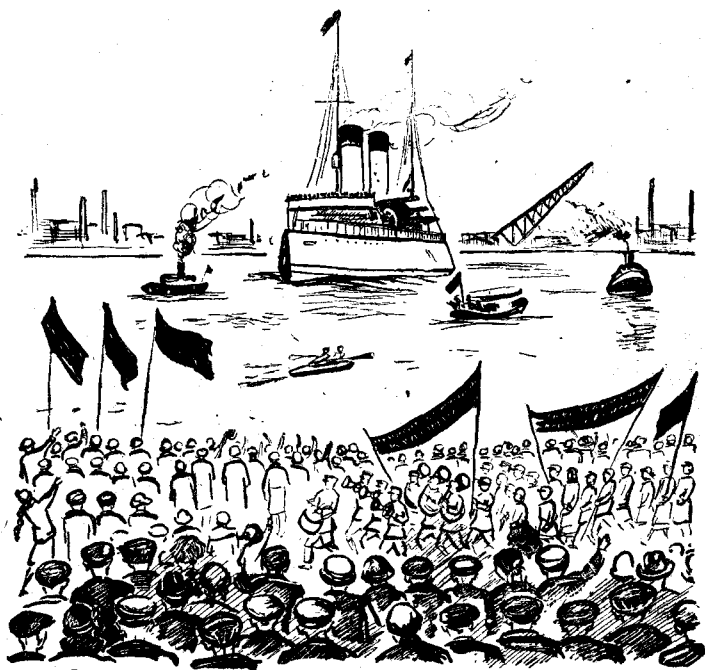
Jъez krut kerəssezən kajəнь vьdləьn. Ozə-vь lezə ledokolsə. No oçigъs vьpazykəş jъezša. Nija vəra pondisə zugdavнь kыz jъez i munнь ozlaң. Pukşətisə Çuxnovskəjəs.

Sьvəгьн adzisə esə vit mortəs. Eна vit mort, kədnə adzis ledokol „Krašin“, jъez vьлн olisə vitdas kыньт lun.

Seşša „Krašin“ vertis da pondis lokнь SSSR-laң.

VII

Gaza vəli „Krašinlə“ loktъ vər gortə. Ъзыт из keris sija.

Sovetskəj morjakkez vura tьrtisə mogsə, kəda vəli şetəm nъlə Sovetskəj stranaən.

Vьdəs uzalişsez Leningrad karış muzьkaən, zorizzəzən, gərd dərapassezən pantalisə „Kraşinsə“.

Lunladorša stranaezьn.

Ыльп мијан дьншаң, lunлаңьн емәш соньт stranaez. Ыдса во setçin gozum, пыр соньт. Әддән i zar. Pesәкьс сьburna sonalә, nelki сььп розә рәzavnь kolç.

Zarşanas morttezlән рәtлашә куçикьс. I morttez, i zvirrez, i kajjez зевşisәнь ьркьтинә. Сонди вьльп оз роз овнь, sotә sija куз lun.

Lunлаңьн олиш.

Lunladorša vәrrez.

Juez gәgәр вьдмәнь әддән гьриш да ретьт vәrrez. Bura sotan сонди увтьн вьдмәнь әддән ьзьт рuez. Mukәд рuzә сьvјalasә 10—15 mort da i to esә оз vermә suzнь, сь кьza vermә вьдмьнь руьс. Eпa рuez вьльп korrez кузәш, oşkәv кьк кузәәш. Şogmәнь гьриш plod-gez: kaga jur ьzdaәш.

Lunladorša stranaezьн olәнь una вьдкод zvirrez da kajjez. Әддән sme-шнәj zvir — ovezjana. Ovezjanaez vaçki-şәнь morttez вьлә, toko пьлән кузькәш кiez da оз кузә vaitнь. Ovezjanaez vermәнь kajнь кәт кьеәт ру вьлә. Әддән

Palma.

Banan.

Bambuk.

Etateәm vәr вьдмә lunladorьn.

vasәka nija orsәtçәнь. Çetçalәнь ru вьliş ru вьлә. Gorәtәнь vәrşә gorән.

Овежанаез.

Үгир әддән ваққишә
қаң вьлә. Сйа руд, токо
шәд вйза. Куçикьс үгир-
рлән васақ да донә. Шә-
жан седтә қаңмоз-зә.
Гушәника, сәйлашәмән лок
тас кьтцәкә, зевшисәс,
сывәршәң четчәвнтас да ку-
тас звирсә гьззезнас.

Қаңьс кутавлә қәјјезәс да сьррезәс, а үгирьс дикәј кәза-
езәс, ланнезәс, а панташас морт и сйә кутас. Оғир вйжә үгир-
резсә.

Қатқисәә вәзнаныс ру
вердә, әсәтқасә оңајурән,
кйезән кутасә мәдик овез-
јана да сиз и дүтқасәнь.

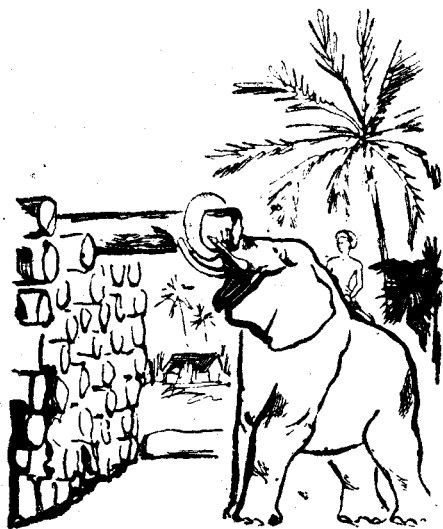
Шәжәнь нйја јәгәддез да
әреқкез, кәдна вьдтмәнь
руез вьльп.

Үгир.

Uzališ slonmez.

Indijaņn vėrpilitan zavoddezņn slonmez kerəņn unā verša šəkıt uz. Vėd masina dņņņ sulalə slon. Sija novjətə pəņvez, čsķə ņņ vėliš bus i tečə niķ vėeətika ətik grudaə. Mədik slonmez novjətəņ vəra šəkıt kerrez. Šetasə zvonok i vėdəs slonmez muņəņ razņajtn. Siz Indijaņn uzaləņ slonmez.

Loktə tulıš.

Luniš lunə sonđi pondis šo vırazьk da vırazьk sonťņņ. Koļəm nedeļə lım vėlət ez roz muņņ, kok vėjis, a talun

čarəm. Čarəm vėlət rozə muņņ kəť kьtčə. Gəppezņn, loggezņn pondis əķšņņ vā. Vər čarkis-ņi vėvšis lımsə. Miča lunnez pondisə sulavņ, šeralısləņ, kьzi uzāņšāņ sajmisə.

Lunsərnas lım uvtiš kotərtəņ sorokkez. Loıs sonť-ņi. Rozə paštəg vetlətn.

Lunъs lois kuzъk, oъs zenъtъk.
Tulъs loktā,  elād, gaza kad!

Gizā tulъs jъli  vi t: kъz sija loktā? Mъj vez sā olanъn?

Mijan tulъs sa ka endar.

Bo tā,  elād, gumaga li  da gizlā k r mъj lo  tulъsnas.

Bъd lun viz tā: k r medpervo pondas sъл tnъ, k r so-rokkez, k r v rzas jъ. K r loktas  medozza kajjez. K r puez vълъn pondas  potla nъ ro kaez, k r o sas  korrez, k r pondas   vetitnъ zorigzez.

 kt  ver sa puez vълi  korrez, ko t  nij  da lak  gumaga li  vъл , — sogmas tijan kolleksija.

Siz-z  ker  zorigzezk t.

Dnevnik.

Ena jualannez  rti viz t , kъz tulъsnas vez s  vъd s olanъs da gizl  dnevnik :

Kъ m kajjez medoz lokt nъ lunlador an i kъ m   lokt nъ v gъnъk?

K r vorovejjez pond t is  novjъnъ izas da g n aslanъs pozzez ? K r tulъsnas gort podal n vez s  g n?

K r puk t nъ kur g vavav s r znъ kol t ez?

K r medoz pond t sas k knъ k k?

Kъz l  t nъ k zъs k zan kad kez ?

Kъz pesl nъ:  uzana-ja k zъsъs?

K r vъdm nъ medozza zorigzez — l mdor  a aez? K t n nija vъdm nъ?

Kъ minnezy n meddyr ol  l m?

Mъj lo  jъ kылalan ozas? Mъj jъ torrez asvylanъs kъл t nъ?

Bъta-ja sodl  tulъsnas va? Kъnъmi ?

K r pet  pi tik?

Kъ m sija s v r an lo  'mu vълas?

Ker   tlasa dnevnik  da vъd lun  gizl  set : kъz vez s  olanъs?

Tulьs.

Gaza tulьs lois.

Gəgər zolgə sor.

Şondi ləmsə şojis.

Lovzis pulən kor.

Va kuza jь kьvtə —

tulьs va oz uz.

Jugьt jenəz vьvti

levzə zozog, juş.

Dolьt oləm lois,

gazətçə tom jəz.

Şonьt, miça ojs,

jenəz ojvьt ləz.

Pasa kerə kajroz.

Adzis Pasa pəvtorokkez, voştis molotok, kərttuvvez da pondis kernь kajroz. Ətik vokə keris oştə da oştə uvtas

vartis tulok. Şellezsə tupkalis torkən. Vartis da levtis Pasa aşşis kajrozsə paşkьt kьz vьlə.

Ашынас-зə loktisə şədkajjez. Şutqavnь-şьvnь pondisə Pasa, kajroz dьnьn.

Zadanno:

Peslişə, çelad, aşnьt gьrka puiş kernь kajroz.

„Kajjezlən lun“.

Буд воə тuльснас велəтчиşsez çuləтəнь прəзник — „kajjezlən lun“.

Etə прəзник ovlə mart təlişьn, kajjez loktan oзын. Sija lunə çeləđ çuləтəнь sobraңnoez, kьтəп vajitəнь, kьeəт połza vajəнь kajjez, da kьz kolə nijə pantavнь. Gərd dərapassezəп petəнь nija əтərə.

Бьдəнлə viştəлəнь, kьz veregitнь kajjezsə. Sьвəрşəң вьдəнньс мунəнь əsəтнь kajpozzez.

Çeləđ! Pantalə kajjezsə! Kerə нь ponda kajpozzez. Kajjez mijan jorttez, veregitə kajjezsə.

Zadaңno:

Gizə vişt: kьz ti çulətat kajjezliş lun?

Məs da çavkan.

Karta дьньн sulalə Şeraң da şojə turun. Kьşəңkə levzьstis da puksis Şeraп vьlə çavkan i pondis kokavнь sьlis gənsə.

— Naŧte-ed mijan Şeraŋlə zıvıt?

— Nemynda! Dun kerşis Şeraŋ, sulalə, şojə turunsə, a çavkan sije kokalə.

Мыјлə-нə çavkanыs kokalə Şeraŋsə?

A vot мыјлə. Əni tulьs, məssez vezəny gəŋ. Nыlən vaz gənyс usə, petə vil gəŋ.

A çavkan kerə aslyс poz. Sijən sija letə Şeraŋlyс vaz gənsə da novjə pozjas, medvь kolttəzlə vəli çevыtzьk da sonьtzьk.

I çavkanlə bur i Şeraŋlə dolьt,—sыlən əta kadə kuçikыs vudə, sija zьrtçə peļəssez verdə, medvь vaz gənyс çozьzьka uşis.

Vizətə sorokkez şəryŋ.

Kьtçə kotərtəny sorokkez? Kьtən nija kotərtəny vizьvzьka?
Мыј nija kьlətəny şəranыs? Kьz uçətik sorokkezşan loəny
зыт sorrez?

Sondi moros vьlyŋ.

Kəda ladorşan kerku jur vьlyş ozьk sьlə lьm?

Мыјa?

Kьtən meddьr kujlə lьmьs?

Льм сьлə.

Munim mi tən skolə. Vizətam—gəryŋ tujsə kьrətam vaen da kotərtə vizьv sorok. Vizətim gəgər—kazalim pəv. Kutim sije vьdənnым da puktim sorok vьlə. Pəv vьlət soroksə vuzimə.

Velətçəm vəşan pondim gortə munь. Loktim sorok dьnə,—mədim pəv vьlət vuzьn da kьtçə tenьt—зыт-ed loəm. Pəlyс ətmədəşan matə oz suz.

Мыј setən kernь?

Dьr vergalimə—çem oz poz kernь. Kovşis ыli kьəvtnь soroksə. Gortə şorəŋ-ni loktimə.

Kinlən eta üzəş?

Kək lun bərti loktim sə mestəə, kətən vəli sorokəs. Vizətam, a sorok tujə üzət sor ni lois.

Vəş gudəra da vizəla-ed kotərtə. Şəras kəvtə una verşə jog. Sor dorrezsə vura kətətam.

Kinlən eta üzəş?

İnva vərzis.

Mijan skola sulalə İnva dorən. İnva dorəs mijan dərənə dən kajə krut kerəsən. Gaza İnva vəlas tuləsnas. Mijə bəd voə vetlam vizətnə, kəz sija sajmə təvşə uzəmşən.

Loktis tuləs. İnva şədətis. Jə çeglaşis i jə vələ petis va. Ətik lunə, peremenanas mijə petimə İnva dorə. Vizətam: jə vər-zis. İnva vülətə, va ylə pondis petnə verəg vələ. Bəzt, kəz jəz surəta kəlalisə ulə. Mukəd pərşas jəz tapkişasə ətaməd verdə da gəmən çeglaşən. Gaza vəli vizətnə İnva vələ.

Va dorən.

No i gaza talun lunəs:

sondi sotə, çintə ləm.

İnva sərət jə çeglaşə

da pruddişə — levə gəm.

Bədəs vazən-ni vitçişə

miça tuləs, gaza kad.

Skola vərşən verəg dorən

orsnə çeləq əddən rad.

Von məj keris Şerga Vanu —

uçət meñiça — orsan.

Vizəv sor vələ suvtətis

aşis çaça — tuş izan.

Dər vadoras govkəs kəlis

şo goralis sajas vər.

Çeləq ədzisə vəvavnə

oz-və munə seş nekər.

Ləşətçəny kəzny.

Govk sulalə masinaez ləşətan maşterskəjny.

Voçəny gərrez. Ləşətəny piñaez. Vesətəny traktorrez.

Ətikkez mavtəny traktorrezsə viən. Mədikkez niyə vev-
dərşanas vesətəny. Bədənny pizəny izny.

Setçin sorfirujtəny kəzby.

— Təra-ry! Təra-ry! — zolətə şu vərjan masina.

Gəza. Bədləny iz.

Udarnəja iz berdə.

Kəzby təv çulalə.

Mıtçə miça tulby.

Sondıby şeralə,

Lovzə gəgər mıby.

Uz berdə bədənny!

Ed sunalə tatən.

Çozzıka ləşətçə,—

kəzan kad-ed matəny.

Kolxoznəj tulby.

Esə təvşən ləşətçə kolxoz tulbyssa kəzan kad kezə. Udarnəja
voçəny bədkod masinaez. Kin piña ləşətə, kin pəim da nazom
əktə ıv vylə petkətəm ponda, kin kəzby şu vərjan masinaən
sorfirujtə, medvı şıby burazıka çızıs.

Bədənlə iz tırmə.

Çozə loktas kəzan kad—kolxoznəj, voşevistskəj. Ləşətçə
kəzan masina.

Kylat, pluggez! Tırmas kujlyny povıť uvtyñ, ləşətçə.

Uz berdə, traktor!

Tulbyssa kəzan kad — med pızan kad kolxoznəj kəzajstvoəny.

Pantalam udarnəj, voşevistskəj kəzan kad.

Тракторнəј зык.

Мə сувти, кыҗа.
реҗам сьыс рьрис.
Раҗкалə горап
ьв раҗтаас зык.
Визəти озлап —
локтə' рапът, гəргə
колонна вьдса —
Тракторрез даскык.
Колонна реҗам,
тракторнəј колонна.
Меҗатəм ьв
сəравпнь сija ʃут.

Стаҗнəјəҗ вəнвез,
вьп респнь он пондь...
Јонзыка, другə,
руҗсə кижə кут!
Трактор колонна
муҗис морос разə,
визəтə вон —
не əтик i не кык.
Сижəн зə јурьп
дума ьетлə газəп —
ме кыли талуп
тракторрезлиҗ зык.

М. Ғахаҗов.

Кыз зорамə да мыј ʃојə вьдмас.

Вьдмас зорамə кəзьсij. Кəзьсьс вва муьп полдə, сьвəргьп сьис ретə зə да виз. Заьс јурсə левтə да пондəтсə кайпнь вьвляп. Визьс рьрəтə мусə, раҗкалə сетчин. Медозза јуннезə вьдмас ʃојансə воҗтə кəзьсьсij. А сьвəрҗап визьс пондəтсə ʃојансə кыскыпнь муис.

Вузлən емəҗ вəснəтiк тьлəппез, кедна мəртсəпнь муас да кыскыпнь сетчинис ʃојансə.

Вьдмас аслам кор-рѣ (lissez-рѣ) ѡжансѣ воштѣ есѣ руйс.
Рѣтаѣсьнѣ руйс вьдмас вермѣ токо југѣт дѣрѣ. Сѣјѣ,
кѣр-вѣ еп вѣзѣт, роѣ казавнѣ, кѣз вьдмас кѣсѣ југѣтлѣ.

Мѣла мусѣ колѣ назмитнѣ.

Вуззез-рѣ вьдмас воштѣ ѡжансѣ муйс. Кѣзи муьн еп
ѡжан да тѣрмѣ, сек вьдмас ѡза зорамѣ, рѣѣта вьдмѣ.
Мукѣд рѣрѣс муас ави вьдѣс нѣја ѡжаннез, кѣдна колѣнѣ
вьдмасьслѣ. Сек кѣзѣмьс вьдмѣ загѣна, мукѣдѣс кулѣ.

Сѣтѣн вѣт и колѣ аслѣс, муузалѣслѣ, остванѣ вьдмасьслѣ:
Мѣјан вьдмаслѣ мукѣд рѣрѣс ор тѣрмѣ то кѣѣм ѡжаннез:
азот, кѣлѣј да фосфор. Колѣ вѣрѣјнѣ сѣѣм назмитасѣзѣ, мед
нѣнѣн вѣлѣсѣ ена ѡжаннез.

Вьд крѣсѣанѣнлѣ колѣ тѣднѣ, мѣј муьн оз тѣрмѣ. Му
назмитасѣзсѣ колѣ вошнѣ кнѣгаѣз сѣрти да агронѣм вѣстѣлѣм
сѣрти.

**Му назмитѣмѣн лѣвтам урозѣј!
Вурѣзѣкѣ назмитѣ ѣввѣзсѣ!**

Јуѣсѣаннез:

1. Кѣѣм назмитасѣзѣ вѣјсѣ тѣјан колхоѣзѣ?
2. Ѧктѣт-јѣ тѣјѣ гор рѣймсѣ, кѣдѣн вурѣ тѣјѣ назмитнѣ мусѣ?

Урозѣјсѣ лѣвтѣ ѣе крѣстос, а масѣна да колхоѣз.

Умѣла олѣсѣ крѣсѣана Пруддор дѣревнѣанѣ. Вѣлѣтѣѣтѣмѣс,
рѣмѣтѣс нѣја вѣлѣсѣ. Наѣн вѣдѣтѣсѣ вѣзмос. Некѣѣм масѣнаѣз
нѣлѣн еѣ вѣлѣ. Гѣрѣсѣ сѣванѣн, рѣнѣлѣсѣ рѣуѣвѣј рѣнѣан, кѣзѣсѣ
кѣзѣн. Мусѣ еѣ назмитлѣ вур, вѣна удѣврѣнѣѣѣзѣн.

Урозѣј вошлѣсѣ уѣѣтѣ. Наѣн еѣ тѣрмѣв матѣ мѣдѣк воѣз.
Нѣ дѣревнѣанѣ олѣс кѣз кѣнѣма, вѣр јуйс, кулак — Мѣтрѣј Тѣтов.
Сѣлѣн вѣлѣ вьдѣс: и масѣнаѣз, и назмитасѣзѣ, и мѣдѣктор. Аѣсѣ
сѣја ѣѣкѣр еѣ узѣв. Рѣр ѣслѣсѣ гѣуѣвѣз ѣѣлѣн вѣлѣн. Ѧѣѣѣстѣс
ѣѣвѣна озѣсѣн наѣн, да сѣ рѣнда гѣѣзѣмѣѣт и узѣтѣ ас вѣлас.

Кѣр крѣсѣана јуѣласѣ: мѣла тенѣт наѣн уна согмѣ?

Sija vištalas:

— Kejmə jonzьka jenlə, veltə əəktzьka vičkua da vajətlə aslanьt ьbbez vьlə popəs. Kejmat jenlə,—jen levtas urozaj.

Kьvzisə kressana sьlis da siz i kerlisə. No mьmda jenlə ez kejmə,—naң ez sogmьvь. Ozzamoz uzalisə naң ponda kulak vьlə.

Kər uzalişsez boştisə vlaş as kiə, kər sovettez pondisə peşьpь urozaj levtəm ponda, sek nauka pondis pьrnь olanə. Dugdise kressana kьvzьpь Mitre Titovliş, dugdisə vetьpь vičkua.

Nija aslanьs dєrevnaьn organizujtisə kolhoz. Ətlasa vьnən vajisə muviz uzalan masinaez, nazmitassez, bur kəzьs i pьlən naң pondis sogmьpь vura.

Ez pondə uzavpь kulak vьlə. A kulak da pop vьd vьnən peşisə zugpь kolhoznəj uz. No kressana jona vizsisə, nija azsisə naţiş da pemytiş petan tuj.

A medvь kulak ez ov padmətan mьrən kolhoznəj ьv vьpьn,—sьliş mьrddisə vьdəs gravitəm kəzajstvosə da şetisə kolhozə.

Levtə urozaj mu nazmitəmən da masinaezən uzaləmən.

„Bьztlun“—poppezlən praznik.

Бв вьпн, ogoredeçьn i vьdlaьn munə udarnəj uz.

Kolhozьn veş ovpь oz roz: asьvşan gьtəz setçin munə uz.

Kolə ləşətnь kəzьs, sortirujtnь sijə, travitnь. Ləşətnь da voçpь masinaez. Kolə ləşətnь ətlasa şojan zьr (stolovəj). Kolə oşpь jasli, çelad kerku. Çoza-ed vьdənlə petnь ьv vьlə.

I vot sek-tu, med dona tuьşşə kadьn,—ləşələ poppezlən praznik—„bьztlun“

Pirujtəpь, şojəpь əstəz, kerəpь progullez.

Unaiş ovlə, kər ьztlun ponda şorməpь kəzan kadən.

Bьztlun kolə poppezlə da kulakkezlə—mijan klassovəj vraggezlə. Bьztlun padmətə kolhozvezlə i vьd vil olan kerəm-lə. Uçiţelnьtiş jualə, kьz ьztlunьs mijanlə padmətə.

Suvtätņ pom.

Вьдкод нима
vazša prazņnik
poplā, đaklā
āktā gos.
Pop,
mi tādām,
peššā razņ,
kir-var razņ.
вьд kolhoz.

Медвь сөззьк
vezņ olām,
ņāņāņ tьrtņ
med
kolhozņej сom;
vazša prazņnikkezlā
kolā
зыгьль
suvtätņ pom.

Ivu-Štepkо.

„Vār lun“.

Talun — „vār lun“. Čelad surьta kotrašāņ, — вьдāņņьс тьjkā kerāņ. Asьvšāņ vetlisā čelad vārā da vajisā unā вьд-kod posņi puokkez: kēzokkez, lempuokkez, revinaez.

Sadītām uvtā skola dьnā jārjisā mu kьe.

Lunsār. Skola dьn čelad gorāņ vaitāņ, šeralāņ.

— Рьдьнзька garjā gārōkkez. Sadītņ kolā siz, medвь vuzzez puoklāņ paškalisā gēpas, — suis pioner Grisa.

Zagāņika čelad voštālāņ puokkezсā telega vьliš, medвь ez kiššь vuzzez verdiš mu da sadītāņ garjām gārpezā.

— Vajā va! Kiškavņ kolā! — gorātāņ čelad.

Ļozzezāņ sutālāņ puokkez.

■ Sadītā unazьk puez da beregitā niјā!

Къæм роъза шетæ вæг.

Una роъза вая вæг.

Вæг сæстæмтæ гу. Вæгън lolavън kokъитъкъ. Вæгъс дъгъкък визæ zer va. Sijæn вæгън вьд vez вьдmas sukъкък да ьзътъкък.

Keralæm puez munæън керкуез да zavoddez stroitæm вьлæ. Pu munæ вьдлаæ. Puiş keræън pes, som da una mædiktor.

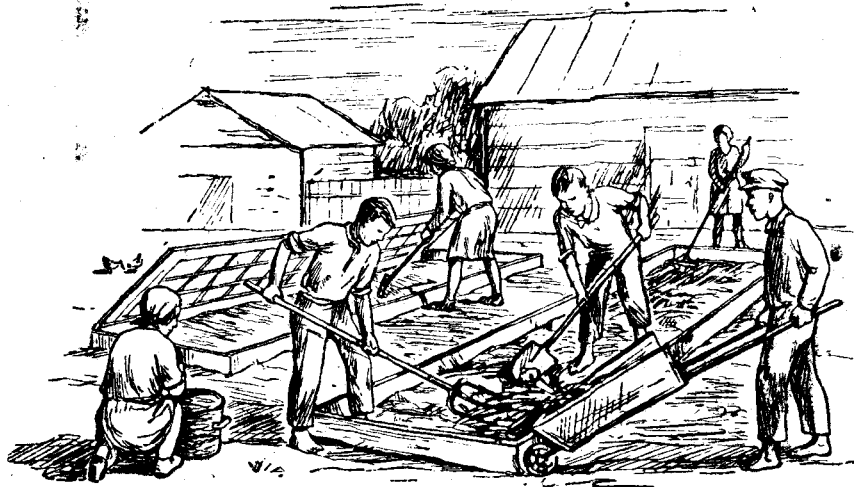
Pu kaççezæn kerætæън kuçikkez.

Kolæ veregitън вæг. Вæгън olæън una verşa zvirrez da kajjez. Nija mortlæ siz-zæ şetæън una роъза.

Skola ogoredeşън.

Talun mi saditçim skola ogoredeşън. Una-ed væli çelađъs. Izævtæън вьдænnъs uzalæън.

Annu da Kaçu boştisæ kurannez da roznitæън muşæ parnik kuza, medvъ muşъs kъzanas вьдлаън væli ætkođ.

Nija muş værgæън da supkalæън joг. Parnik læşætæm вæгън setçæ saditisæ ogureççez da tьkvaез.

Gaza ætlaън uzavън. Velætiş velætæ, kъz mъj saditън.

Avu-pæ-ed umæļ mu, a em-pæ toko umæļ kæzain. Umæļa saditam — umæļa i вьдmas.

Къз kernъ grjaddez.

Ed kerə paškъt grjaddez—nъ vььпн şəkъt saditnъ, nъ vььlîş şəkъt vesətnъ jog turun.

Medvъ grjaddez vəlisə ətkodəş da veşkьtəş,—kerə nişə nuzətəm gez şərti.

Grjaddez kolasъn koļə tujokkez 30 santimetra pašta.

Gozumşa kaļendar.

Çeļad!

Vetlə gozumnas ju vьlə, prud dorə, viz vьlə, vərə. Vizətə vьdəs, mьj adzъlat, gizə, risujtə, kerə kollekcijaez.

Mьj tədnъ vadogъn.

Mьj vadogъn vьdmə. Mьj vьdmə vaьп. Kəг vaьs çinə. Mьj şojəпь.

Ьв вььпн.

Къеəт наң кəзisə. Къз sija vьdmə.

Къеəт jog turunnez наңьп. Къеəт vreditellez ьв вььпн.

Къеəт gozumşa из ьв вььпн.

Къеəт masinaezəп, къеəт из kerəпь.

Ogoredeşъn.

Къеəт karççez vьdməпь.

Mьj ozъk loə, mьj şogəпъk.

Eməş-ja karç vreditellez i къеəтəş niја.

Къеəт из gozumnas ogoredeşъn.

Tədə vəгъn.

Къеəт ruez vьdməпь vəгъn.

Къеəт eməş kussez.

Eməş-ja vəгъn zoriggez, mьj niмаəş niја.

Къеəтəş vəгъn vьdməпь jagəddez da eakkez.

Əktə veşkətçan turunnez.

Una mijan gəgər vьdmə vьd çuzəma veşkətçan turunьs.
Luniş lunə vetlətam enija turunnez vəkət. No og adzə,
kьeəm vir ena turunnezьn.

Ena turunnezis kerəнь ləkarstvöez. Kolə tədnь, kьz
əktьnь turunnezsə i kьeəm kadə. Da esə kьeəm turun tor
munə ləkarstvoə: vuz, za, kor, ңeto kəzьs.

Sь şerti i kolə tədnь, kьeəm kadə əktьnь:

Kor (lissə) kolə əktьnь zoriz oşşьtəp.

Kəzьs — voəm vərşan. Vьdsən turunsa — çveřitikas.

Zorizsə — kər vьdsən oşşas zoriz. Vuzzez — kər potas
korьs. Kaç — oz tulьsən.

Veşkətçan turun əktəm vəgьn — kolə kuznь siğə koşьnь.
On-kə təd kьz koşьnь, veşkətçan turun vermas eьkьnь.
Koşьnь kolə setən, kьtçə oz şiz sonđi.

Gozumşa lunə.

Sonđiьs əđđən-ңi sotə,
Koşməma mu, çinəm va.
Uməla turunьs petə.
Zaglьla vьdmə oşa.
Çełađьs kuz lun vadogьn.

Курajtсэнь, олэнь рьр;
Prudjисэнь von bereg dorьн,
Тујэтсэнь vaas luntьр.
Тэв pondis zagvьv tuavнь.
Vərsaņas kajə kьмər.
Virđьstis—pondis гьмаvнь...
Gaztəm, ретьт lois vər.

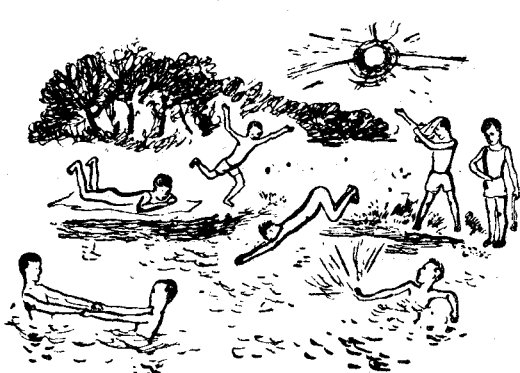
Кьтəн бурзьк курajtсэнь.

- Селад, мунамə курajtсэнь!—gorəтсис Jogor.
— Munam!
— I mijə munam!
— Toko me Vaška jərə og kaj,—suis Sanko.
— Мь|а?
— Da kokkez setсin шьвдəнь.
— Вь|, вь|,—sodtis setсə Pronə.—Mi кьзкə setсin
kurajtсim, dak пevna реттəннис eg шьвдə. A kokkez kus
soj loisə. Дьр kovшis miшсəтнь.
— Kuzneс veштьн pondam kurajtсэнь.
Вьдəs селад kotərtisə kuzneс veштə.
Kotərtəнь селад, a ашньс jərnəs-vesjan саркəнь-ни

Саркисə pesək vьлə раш-
кəм da ашньс вув-вov,
вув-вov vəə рьрисə.

No sumьs levis!
Kəda sur sorovтə, kəda
ujə, kəda sungišə. Kok
uvтьн volкьт, galesнik.

Kurajtсəтм vəгьн
vodisə bereg dorə: pon-
disə sotсišнь.

Кьз колə курajtсэнь.

1. Курajtсэнь колə вьд lun. Medpervo колə педьрик
рьгавнь vəə. Məd lunas vit minut. Зьн gozumшан—das
minut.

2. Ёыгян ен курайтсь. „Сиз-зә шожәм вәгьн курайтсьнь оз рәз.

3. Ен курайтсь әтнат.

4. Velәтсь ијавнь. Вьдәнлә колә кизнь ијавнь.

Кыз куйльнь сонди вьльн.

Вьдәпньс гәдәйтәпнь куйльнь сонди вьльн, но не вьд mort тәдә, кыз колә куйльнь.

1. Јур колә венҗттьнь јәрнәсән, нето сьсјанән, а то јур pondas вишнь.

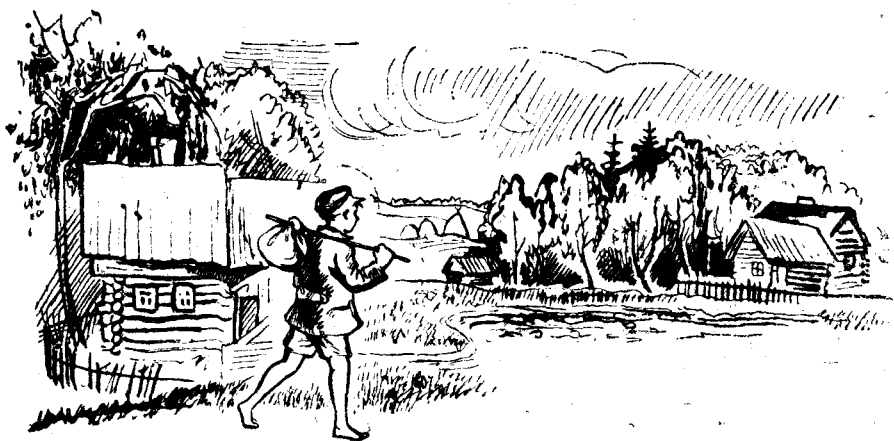
2. Медозза лунә колә куйльнь vit минут. Сьвәгьн пев-паән содттьнь. Зьн сәсәшә ипәзьк сонди вьльн куйльнь оз туж.

3. Sontә moros, кьпәт, сьвәгьн шрина да воккез. Едә sontә дьр әтик места,—vermasә kajнь pollez.

■ „Sәstәм ru вьльн ov—loan zdoorov.“

Кин кьскас.

Olәм-вьләм иҗитик Mititok. Kolәм сьлә миннь карә. Petәм туж вьлә. Munәм, munәм, а карьс шо оз тьдав.

Vәtәм Mititokәs muzik. Кьскә турун. Зовјәтлә токо-легега әтәрә да мәдәрә.

— Dәduska, а, dәduska, pukšәt menә tәleгаat!—Ez кькә muzik zonoçkaliç сьсә да munis озлап.

Nedyr mьjiš vizetə vəras, tujləttis stočma kinkə, gənjətə verzəm vələn.

— Dada, dada, pukšət da kьskь menə karəz—suə Mišitok. Ez kьv muzik Mišitokliš sь, gənitis ozlaņ.

Sondi veškьta-ni loəma. Gor vi ozьn kьz sotə. Bura i mьzəm zonka.

Drug vəras pondəm kьvнь zьk. Vizetə, sija velošipedən kinkə munə.

— Pukšət-zə, pukšət, dađenka, menə, da kьskь ka-

rəz.—Ez i vizət sьlaņ velošipedist, bus toko munis ozlaņ. Vəra kołtčis zonočka ətnas. Ədva i munə tuj vьlət.

Вьd iztorə cuzjišə kokьs. Lun çulalə. Kad šivalə rьtlaņə. Zonkalən kokьs pondəm dojmьнь. Munə zagvьv, ačьs çotə.

Kьlə, vəra mьjkə vəršənas torkətə loktə. Eta-pə šoni pukšətas—dumajtə Mišitok.

— Dađenka, dađenka!...—pondьlis-zə-vь koršьнь zonočka.

Məđьs ez i vizət, vizzьstis munis ozlaņ. Sulalis, sulalis zonka mestaas da vəra pondis zagvьv munьь ozlaņ.

Кадъс шивалә ојланә. Термашнь рондис зонка. Недьр мьџиш вѣрас гурәтнь мьџкә рондис. Визәтә, туж вьләт мунә автомовил

— Нәвәт-зә менә ав-
томовилнат городәззис.—
Ез кьв музик зоначкаәс,
гәңитис озлаң. Еакыллезән
вуссә вѣршанас коļис. Зон-
ка чуғ горзәмви-ңи ez lo.
А kernь ңем, колә муннь.

Әддән i мьзис зонка.
Әдвa i kokkezә-ңи лев-
талә. А тужлән конеç шо оз
тъдав.

Рондис кьвнь туж во-
кас кьѣткә сум. Визәтә,
сџа ројезд стоçтаән мунә. Сьвѣргьп џозән кьшшәнь вагонез.
Зькән мунис ројезд, ez кьв Миҗитоклиш коршәм.

Рукшис сџа му вьлас да норән рондис горзьнь. Визәтә,
новоас мьтҗишис шәд рјатна.

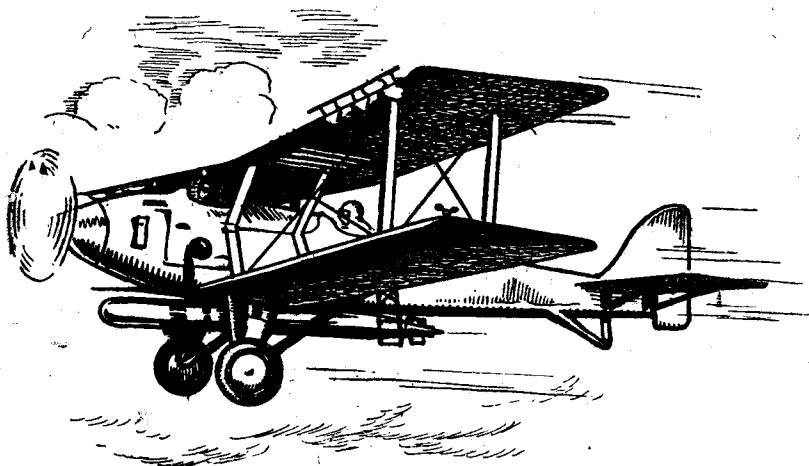
Әддән-ed çоza рондис ьздьнь сџа. Матәзьк i матәзьк
шивалә зонка дьнә.

Кәр зик матә-ңи локтис, вәлиш тәдис Миҗиток. Аероплан
вәләта сџа. Му вьлас мәдә рукшьнь.

— Даденка, рукшәт менә. Рәла әтнам туж вьлас ој
кезас колтсьнь.

— No, no, ladno, lok kaj çozzyk,— suə levaliſ. Pukſis zonka aeroplan vylə.

Levzə aeroplan vylpa-vylpa da perɣta-perɣta. A Miſitok uvlanə ſo pozzalə. Adzə tuj vylət munə: {vəv

telegaən tırun kyskə. Sɣ ozyſ verzəm vəv gəniətə. Verzəm vəv ozyſ velosiped. Velosiped ozyſ motociklet. Motociklet ozyſ avtomobil. Avtomobil ozyſ rojezd munə.

Ez i kazav Miſitok, kɣz aeroplan siſə vajətiſ karəz. Lezçiſə mu vylə.

— Ak-te dıvo, miſə-taj medvəryſ vəlimə, a medoz loktim! — ſeraləmən suə Miſitok.

Допыс 65 иг.
Цена 65 коп.

Регерлот 30 иг.
Переплет 30 коп.

У. 11 н.

Ю. ШТРАСГЕЙМ,
КНИГА ДЛЯ ЧТЕНИЯ
для 1-го года обучения

На коми-пермяцком языке

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧЕБНО - ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
Москва, Кузнецкий мост, 16.

Обложка отпечатана в меццо-тинто 7-й типографии треста „Мособлполиграф“
Москва, Филипповский пер., 13